

Journal of

Applied Sciences for Cultural Sustainability

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2569) ISSN:XXXX:XXXX (Online) ISSN:XXXX:XXXX (Print)

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วารสารศิลปวัฒนธรรม

Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - มิถุนายน 2569)

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์การวิจัยที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมไทยและสังคมโลก รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีขอบเขตเนื้อหาในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษา ปรัชญา และศาสนา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สารสนเทศ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา

ประกอบด้วยด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ดนตรี สหวิทยาการศิลปวัฒนธรรม ร่วมสมัย ด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม การพัฒนาชุมชน สังคม และท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมอาหาร ประเพณี การท่องเที่ยว การจัดการวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ และนิติรัฐศาสตร์ ศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ธรรมรักษ์ ละอองนวล อธิการบดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา วุฒิชัย รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล วงศ์มณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันท์สุวรรณ

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวดี วิวิธคุณากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร.ชยพจน์ ลื่อนันต์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิมิต ชื่นสัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันท์ เทียงสุรินทร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ วิบูลผล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุมาน จันทวงศ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกวลิน อังคณานนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
อาจารย์ ดร.ณัฐพัฒน์ ผลพิกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กองบรรณาธิการภายในมหาวิทยาลัย	
รองศาสตราจารย์ ดร.นิศานาจ โสภภาพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ส่งเสริม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์สุนันทา ผาสมวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ละม้ายเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณณฐ วิโย
	อาจารย์ ดร.วิราณี แฉ่นทอง
เลขานุการ	นางสาวปณิดา ธรรมวงศ์
	นางสาวพิชญธิดา ผิวละมุล
กลั่นกรองบทความต้นฉบับ พิสูจน์อักษร	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนันรัตน์ รูปใหญ่	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรขวัญ ทองเถาว์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติราช พงษ์เฉลียว	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทิพา หนูพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณณฐ วิโย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันชนะ บุญชม
อาจารย์ ดร.วิราณี แฉ่นทอง	อาจารย์รติรส พิพิธภักดี
นางสาวดาริน ศิริคุณ	
ฝ่ายศิลปกรรม	อาจารย์ ดร.ประยุทธ์ สารัง
	นายศุภกิตติ์ สุขทอง
	นายปฏิพล คุณมี

สำนักงานกองบรรณาธิการและสถานที่พิมพ์:

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ : 0 4535 2000 ต่อ 1041 อีเมล : info.audif@ubru.ac.th

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจบทความประจำปี

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.ชยพจน์ ลือนันต์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิศานาจ โสภภาพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนาสิน ศรีวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกรัตน์ สุวรรณกุล	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิพา หนูพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริสุตา ทองเฉลิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยา สายรัตน์อินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability

Vol.1 No.1 (January-June 2026)

Aims and Scope

The *Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability* aims to disseminate research articles and academic works in the fields of humanities and social sciences. The journal serves as a platform for academic knowledge exchange and the sharing of research experiences that respond to changes in contemporary Thai society and the global community. It also seeks to promote and enhance the academic capacity of scholars both within and outside the university.

The scope of the journal encompasses, but is not limited to, the following disciplines: Fine and Applied Arts, Culture, Language, Philosophy and Religion, Anthropology, Sociology, Education, Business Administration, Political Science, Public Administration, Law, Health Promotion, Tourism, Information Studies, and other related fields. The journal welcomes interdisciplinary and multidisciplinary studies within the humanities and social sciences.

Scope of Content

The journal publishes scholarly works in the fields of Fine and Applied Arts, Culture, Language, Philosophy and Religion, Anthropology, Sociology, Education, Public Administration, Political Science, Law, Health Promotion, Business Administration, Information Science, Tourism, and related disciplines. Manuscripts may be submitted in Thai or English.

Publisher Bureau of Arts and Culture, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Editorial Consultants

Assoc. Prof. Thammarak La-ongnuan President

Asst. Prof. Dr. Warangkhan Wutthichuay Vice President for Arts and Culture

Editor-in-Chief Asst. Prof. Dr. Jakawan Wongmanee

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Editorial Board**External Editorial**

Prof. Dr. Chalernsak Pikulsri	Khon Kaen University
Prof. Dr. Therdchai Choibamroong	National Institute of Development Administration
Assoc. Prof. Dr. Supachai Chansuwan	Bunditpatanasilpa institute of Fine Arts
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawangdee	Suan Sunandha Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Sirivadee Wiwithkhunagorn	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Chayapoj Lee-anant	Kasetsart University
Assoc. Prof. Dr. Nimit Soonsan	Phuket Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Janat Thiengsurin	Chulalongkorn University
Asst. Prof. Dr. Jutarat Vibulphol	Chulalongkorn University
Asst. Prof. Dr. Anuman Chanthawong	Walailak University
Asst. Prof. Dr. Kewalin Angkananon	Suratthani Rajabhat University
Dr. Natphat Pholpikul	Chiang Mai University

Internal Editorial

Assoc. Prof. Dr. Nisanat Sopapol	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Nopparat Songserm	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Sunanta Phasomwong	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Kulvadee Lamaijeen	Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assistant Editors	Asst. Prof. Nanot Wiyo	Ubon Ratchathani Rajabhat University
	Dr. Wiranee Wanthong	Ubon Ratchathani Rajabhat University

Journal Secretariat	Ms. Panida Thammawong
	Ms. Pidchayathida Phiwlamool

Abstract Review, Manuscript Preparation, and Copyediting

Asst. Prof. Dr. Chananrath Roobyai

Asst. Prof. Dr. Pattrakwan Thongtaow

Asst. Prof. Dr. Kitirach Pongchaliew

Asst. Prof. Nantipa Noophat

Asst. Prof. Nanot Wiyo

Asst. Prof. Wanchana Bunchom

Dr. Wiranee Wanthong

Ms. Ratirot Phiphitphakdi

Ms. Darin Sirikoon

Art and Graphic Design

Dr. Prayoot Sarang

Mr. Supakit Sukthong Mr. Patipon Khunmi

Editorial Office

Bureau of Arts and Culture, Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratchathani Road, Nai Mueang Subdistrict, Mueang District,

Ubon Ratchathani Province, Thailand, 34000

Tel: +66 45 352000 ext. 1041, Email: info.audif@ubru.ac.th

Peer Reviewers

Prof. Dr. Chalernsak Pikulsri	Khon Kaen University
Assoc. Prof. Dr. Sastra Lao-akka	Maharakham University
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawangdee	Suan Sunandha Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Chayapoj Lee-anant	Kasetsart University
Assoc. Prof. Dr. Nisanat Sopapol	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Panasin Sriviset	Buriram Rajabhat University
Asst. Prof. Ekkarat Suwannakul	King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
Asst. Prof. Nantipa Noophat	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Sirisuda Thongchalerm	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Jariya Sairattanain	Sisaket Rajabhat University

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปวัฒนธรรม (Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability) ดำเนินการโดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์การวิจัยที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน รวมทั้งส่งเสริมศักยภาพทางวิชาการของบุคลากรทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีขอบเขตเนื้อหาในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษา ปรัชญา และศาสนา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศึกษาศาสตร์ บริหารธุรกิจ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ สร้างเสริมสุขภาพ การท่องเที่ยว สารสนเทศ และสาขาที่เกี่ยวข้อง เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรากฐานทางศิลปะและวัฒนธรรมร่วมกับ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากล อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน

กองบรรณาธิการวารสารศิลปวัฒนธรรม ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทุกท่าน ที่ให้ความไว้วางใจส่งผลงานวิชาการเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่เสียสละเวลาในการประเมินบทความ และผู้อ่านทุกท่านที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของวารสาร เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนวารสารศิลปวัฒนธรรมให้เป็นเวทีทางวิชาการที่มีคุณค่าและมีบทบาทในการธำรงรักษา สืบสาน และพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่กับสังคมอย่างยั่งยืน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล วงศ์มณี

บรรณาธิการ

Editorial

Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability is published by the Office of Arts and Culture, Ubon Ratchathani Rajabhat University. The journal aims to disseminate research findings and academic works in the humanities and social sciences and to serve as a medium for exchanging academic knowledge and research experiences that align with contemporary social changes. It also seeks to promote and enhance the academic potential of scholars both within and beyond the university.

The journal covers a wide range of disciplines, including Fine and Applied Arts, Culture, Language, Philosophy and Religion, Anthropology, Sociology, Education, Business Administration, Political Science, Public Administration, Law, Health Promotion, Tourism, Information Studies, and related fields. The published works reflect academic knowledge that highlights the interrelationships among artistic and cultural foundations, economy, society, environment, and technology at local, national, and international levels, ultimately contributing to sustainability.

The Editorial Board would like to express sincere appreciation to the university administrators, faculty members, researchers, scholars, students, and all contributors who have entrusted their academic works to the journal. We also extend our gratitude to the reviewers for their valuable time and expertise, as well as to our readers for their continued support. Their contributions are vital in advancing *Journal of Applied Sciences for Cultural Sustainability* as a meaningful academic forum dedicated to preserving, sustaining, and advancing knowledge in arts and culture in response to societal change and sustainability.

Asst. Prof. Dr. Jakawan Wongmanee

Editor-in-Chief

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(8)
สารบัญ	(10)
บทความวิจัย	
Appraisal of Digital Maturity Levels for EFL Learners: Benefits for Pedagogical Actions <i>Nisachon Dittwiboon, Piyawan Srangklang, Prapassara Promwongsa, and Chaleomkiet Yenphech</i>	1-15
Gender, Spirits, and the Future of Spiritual Meaning in Lower Northeastern Thai Folk Culture <i>Taisith Kruasom</i>	16-37
กระบวนการบรรเลงซออุ้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก The Performance Process of the Saw U in the Homrong Hun Krabo <i>วสวัตดี ทองรักษ์</i> <i>Wasawat Thongrak</i>	38-52
การรับรู้ที่มีต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา Perception of Pattaya as a Creative City of Film <i>โสภาวรรณ ศรีฉ่อง และ ธนพล อินประเสริฐกุล</i> <i>Sopawan Srichong and Thanapol Inprasertkul</i>	53-69

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการ	
ปราสาทตามอญกับการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนโบราณตำบลบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ Ta Mon Sanctuary and the Preservation of Cultural Heritage in the Ancient Community of Buachet Subdistrict, Surin Province <i>วรรณา ศรีเจริญ เกศราพร ดวงงาม ขวลิต นวนิล ขวัญกองทุน แผ่นทอง วิจิตรา โพธิสาร และ ไพรณรินทร์ ดีด่านค้อ Wanna Sricharoen Kesaraphorn Duangngam, Chaowalit Nawani, Khwankongthun Phanthong, Wijittra Potisarn, and Prinarin Deedankhor.</i>	70-82

Appraisal of Digital Maturity Levels for EFL Learners: Benefits for Pedagogical Actions

Nisachon Dittwiboon¹, Piyawan Srangklang², Prapassara Promwongsa³,
Chaleomkiet Yenphech^{4*}

^{1,2,3} Students, English Program, Buriram Rajabhat University, Buriram, Thailand

⁴ Lecturer, English Program, Buriram Rajabhat University, Buriram, Thailand

Corresponding email author: chaleomkiet.yenp@bru.ac.th

Received: Aug 29, 2025; Revised: Sep 24, 2025; Accepted: Oct 23, 2025

Abstract

This study aimed to (1) assess the digital maturity levels of EFL learners in relation to institutional digital readiness within a Thai higher education context, (2) examine the relationship between learners' digital maturity and English language proficiency, and (3) identify the institutional and pedagogical factors influencing the development of digital maturity. A mixed-methods design was employed, involving 63 third-year English major students selected through simple random sampling based on Krejcie and Morgan's (1970) table. Quantitative data were collected via questionnaires, while qualitative insights were obtained from semi-structured interviews with five participants. The findings revealed that learners demonstrated a high level of digital maturity and effectively utilized digital tools to enhance language learning. A strong positive correlation was observed between digital maturity and English proficiency, indicating that digitally competent learners tended to perform better academically. Qualitative results highlighted that access to resources, teacher guidance, and institutional support were key enablers, whereas limited infrastructure constrained progress. The study contributes new evidence by contextualizing digital maturity within Thai EFL education, underscoring the need to integrate digital and traditional approaches and to strengthen institutional readiness to maximize learning outcomes.

Keywords: Digital literacy, Digital maturity, EFL learners, Language proficiency, Pedagogical practices

Introduction

The concept of digital maturity in education refers to the ability and readiness of individuals and institutions - particularly universities - to effectively navigate and utilize digital tools, resources, and systems for teaching and learning purposes. It extends beyond simple technological adoption to encompass behavioral, pedagogical, and organizational capacities that enable sustainable digital transformation. Recent studies emphasize that digital maturity among university

staff and students plays a crucial role in enhancing online learning engagement, facilitating technology acceptance, and improving satisfaction with digital education (Pérez et al., 2024). It also supports sustainable learning behaviors by integrating digital competencies into institutional strategies and learning environments, aligning with the global shift toward digital transformation in higher education.

In the present study, digital maturity is operationalized as a multidimensional construct reflecting learners' technological proficiency, readiness, access, leadership support, and learning outcomes. Specifically, it refers to EFL learners' ability to effectively use digital platforms, tools, and applications for English language learning; their preparedness and confidence in digital environments; the degree of institutional and infrastructural support they receive; the guidance and digital leadership provided by instructors and policies; and the observable academic improvements achieved through digital engagement. This multidimensional framework was adapted from Vikhman Romm (2022), Laaber et al. (2023), ensuring conceptual alignment with international standards while maintaining contextual relevance for Thai higher education.

To ensure measurable analysis, these dimensions were examined using a structured questionnaire with Likert-scale items that evaluated learners' experiences, behaviors, and attitudes toward digital technology in EFL learning. Complementary semi-structured interviews were conducted to capture qualitative insights into learners' perceptions, institutional readiness, and contextual challenges. Together, these quantitative and qualitative data provide a comprehensive understanding of digital maturity as both an individual competence and an institutional attribute. This operational clarification not only enhances the study's methodological transparency but also enables comparison with existing digital maturity frameworks in higher education (Durek et al., 2019; Westerman et al., 2014). By defining measurable indicators, the present research bridges conceptual and empirical gaps in EFL studies and offers insights into how digital transformation can meaningfully enhance language proficiency and intercultural learning among university students.

Research Objectives

1. To assess the digital maturity level of EFL learners in relation to institutional digital readiness within a Thai higher education context.
2. To examine the relationship between EFL learners' digital maturity and their English language proficiency.
3. To identify the institutional and pedagogical factors that support or hinder the development of learners' digital maturity.

Literature Review

Understanding digital maturity has become a crucial factor for organizational success in modern digital environments. Bradley (2023) emphasized that research into digital maturity focuses on both its definitions and theoretical frameworks. Westerman, Bonnet, and McAfee (2014) defined digital maturity as the extent to which organizations have transformed processes, business models, and structures through the integration of digital technologies. They further highlighted that digital maturity involves a comprehensive alignment of digital technologies across all aspects of operations to achieve strategic objectives. This view underscores that digital maturity is not limited to technological adoption but requires systemic integration. Alimzhanov (2024) argued that digital maturity is characterized by several interrelated components that collectively determine an organization's readiness and capability to leverage digital technologies effectively.

Within educational contexts, digital maturity is defined by the extent to which institutions and their stakeholders adopt digital technologies to enhance teaching, learning, and administrative processes (Galvez Fernandez et al., 2023). Rizun and Pańkowska (2022) stressed that digital maturity enables the delivery of personalized learning experiences through adaptive technologies, interactive multimedia resources, and tailored instruction that meets diverse student needs. Similarly, Amzil et al. (2023) observed that digitally mature institutions can provide customized learning pathways aligned with individual learning preferences. Rosy (2024) further noted that digital maturity significantly transforms teaching practices by introducing innovative pedagogical methods, fostering collaboration and communication, supporting data-driven instruction, and improving classroom management.

In the context of English as a Foreign Language (EFL) learning, digital maturity emerges as a fundamental factor influencing student outcomes. Gooyabadi et al. (2024) highlighted those theoretical frameworks exploring digital maturity in language education reveal both the benefits and challenges of digital technology integration. Pertiwi (2022) explained that these frameworks show how digital maturity contributes to more interactive and flexible EFL learning while also presenting difficulties such as access and equity. Empirical studies confirm these benefits; for instance, Laaber (2023) reported that the use of digital storytelling tools in EFL classrooms significantly enhanced learners' narrative abilities, vocabulary acquisition, and overall language proficiency.

Given its importance, measuring digital maturity has become essential across organizations, industries, and educational institutions to determine their readiness for digital transformation (Shofiya & Rahayu, 2023). Vavura and Matei (2024) argued that digital maturity assessment models serve critical functions in sectors such as healthcare, banking, and education, where transformation depends on both technological and human readiness. In education, measuring digital maturity

involves evaluating technological proficiency, digital citizenship, critical thinking, responsible technology use, and the willingness of staff and students to embrace transformation. Natalya et al. (2023) noted that models and frameworks play a central role in this assessment, as they capture the multiple elements of digitalization. Awdziej et al. (2023) emphasized that digital maturity integrates mechanical technologies with human-related aspects, reinforcing the need to address both dimensions simultaneously. Furthermore, Turcan, Çoşkun, and Özşahin (2024) proposed assessment tools that evaluate not only technological capacities but also educational practices, ensuring comprehensive evaluation. In EFL contexts, Pitukwong and Saraiwang (2024) suggested that adapted assessment instruments can effectively measure the role of digital maturity in enhancing the quality of language learning.

Methodology

1. Research Design

The research design used a mixed-methods approach which integrated quantitative and qualitative methods to study EFL learners' digital maturity and its connection to English language proficiency. The quantitative component used structured questionnaires to gather numerical data which was analyzed through descriptive statistics and regression analysis to identify patterns and correlations. The qualitative component used semi-structured interviews to obtain detailed non-numerical information about learners' experiences and perceptions and their challenges. The researchers used thematic analysis of interview transcripts to discover repeated patterns about digital maturity and language learning and their educational effects.

2. Population and Samples

The study involved 75 third-year English major students at Buriram Rajabhat University during the 2023–2024 academic year. Using Krejcie and Morgan's (1970) sampling table, 63 students were randomly selected for the quantitative phase, and five participated in interviews. The participants came from varied socio-economic and technological backgrounds across urban and rural areas. Most were from low- to middle-income families and relied on smartphones or university facilities for digital access. About 76% regularly used online learning platforms, while 24% had limited prior experience. Nearly two-thirds completed the BRU Digital Literacy Test, though only 18% had formal advanced digital training. This diversity influenced their digital maturity and English learning behaviors, allowing the study to reflect the varied digital experiences of EFL learners in a Thai university context.

3. Instrument(s) and Procedures

Two primary research instruments were used: a structured questionnaire and a semi-structured interview protocol. The research team created the questionnaire through adaptation of

the Vikhman & Romm (2022) framework to achieve the study objectives. The survey instrument used a 5-point Likert scale which ranged from 1 (Strongly Disagree) to 5 (Strongly Agree). Three experts evaluated the content validity of the questionnaire which led to revisions based on their feedback. The Item-Objective Congruence (IOC) index was used to assess content validity, yielding an IOC value of 1.00, indicating a high level of item relevance. The instrument reliability was tested through a pilot study with 20 fourth-year students and Cronbach's Alpha coefficient of 0.89, which is high internal consistency. Similarly, the interview protocol was reviewed by the same panel of experts and also achieved an IOC value of 1.00. Both instruments were administered digitally via Google Forms (for the questionnaire) and recorded interview sessions (for the semi-structured interviews).

4. Data Collection

Quantitative data were collected through online questionnaires, while qualitative data were obtained via semi-structured interviews conducted with five selected participants. The research objectives were explained to all participants while maintaining strict ethical standards that included voluntary participation and confidentiality. The data collection process finished after verifying that all responses were complete and accurate.

5. Data Analysis

The statistical software performed the analysis of quantitative data. The research used descriptive statistics to present demographic variables through frequency and percentage data. The interpretation of learner responses used central tendency measures (mean) and dispersion measures (standard deviation) based on Best's (1970) interpretation criteria which defined 4.50 - 5.00 as strongly agree. Qualitative data from the interviews were transcribed and subjected to content analysis, using a computer-assisted qualitative data analysis program. The research team used coding methods to examine participant responses in order to identify thematic patterns which would help them understand the relationship between digital maturity and English language proficiency.

Results

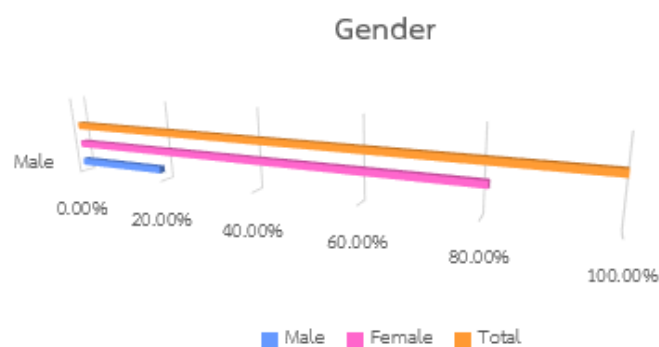

Figure 1: Gender

Figure 1 showed that most of them were female, the percentages of female learners was 81.0% out of 51 persons, male learners was 19.1% out of 12 persons, and the total was 100 percentages of the sample group at third-year level with 63 individuals.

Table 1 Understanding Digital Maturity and Success in EFL Learners

Items	Statements	Mean	SD.	Meaning
1	I believe digital maturity is important for success in learning English as a foreign language (EFL)	3.89	0.80	Agree
2	I frequently attend online English language courses or workshops that are specifically tailored to learners from my region or cultural background.	3.70	0.80	Agree
3	I often use language learning apps to prepare for English language tests.	3.75	0.88	Agree
4	I frequently participate in online learning communities or forums to improve my English skills.	3.79	0.81	Agree
5	I regularly use digital platforms to enhance my English reading skills.	3.86	0.82	Agree
Total		3.70	0.82	Agree

From the table 1, the findings showed that understanding digital maturity and success in EFL learners were at high level from the statements when considering each item, EFL learners had the most digital maturity level were “I believe digital maturity is important for success in learning English as a foreign language (EFL)” ($M = 3.89$, $SD. = 0.80$), followed by “I regularly use digital platforms to enhance my English reading skills.” ($M = 3.86$, $SD. 0.82$), and next were “I frequently participate in online learning communities or forums to improve my English skills.” ($M = 3.79$, $SD. = 0.81$), respectively.

Table 2 Relationship between Digital Maturity and Digital Proficiency of Digital Tools in English Learning

Items	Statements	Mean	SD.	Meaning
6	I believe that my digital abilities improve my capacity to learn about education.	3.92	0.81	Agree
7	I believe that my digital proficiency directly impacts my overall English language proficiency.	3.76	0.73	Agree
8	I find digital tools effective in improving my listening comprehension in English.	3.76	0.78	Agree
9	I frequently use digital tools to improve my English pronunciation.	3.78	0.75	Agree
10	I am able to troubleshoot problems while using digital tools for learning.	3.62	0.85	Agree
Total		3.77	0.78	Agree

From the table 2, the findings showed that relationship between digital maturity and digital proficiency of digital tools in English learning were at high level from the statements when considering each item, EFL learners had the most relationship of digital maturity were “I believe that my digital abilities improve my capacity to learn about education.” ($M = 3.92$, $SD. = 0.81$), followed by “I frequently use digital tools to improve my English pronunciation.” ($M = 3.78$, $S.D. = 0.75$), and next were “I believe that my digital proficiency directly impacts my overall English language proficiency.” ($M = 3.76$, $SD. = 0.73$), respectively.

Table 3 Cross-Cultural Collaboration and Technical Challenges in Digital Learning

Items	Statements	Mean	SD.	Meaning
11	I frequently collaborate with peers from different cultural backgrounds in digital environments to improve my English.	3.60	0.91	Agree
12	I use the digital tools to learn English reflect my cultural identity and values.	3.70	0.82	Agree
13	I often face challenges in accessing digital resources due to language barriers.	3.70	0.89	Agree

Items	Statements	Mean	SD.	Meaning
14	I often encounter technical difficulties that hinder me from using digital tools for English learning.	3.73	0.88	Agree
15	I use digital tools of language learning for my cultural background influences.	3.76	0.84	Agree
Total		3.70	0.87	Agree

From the table 3, the findings showed that relationship between digital maturity and digital proficiency of digital tools in English learning were at high level from the statements when considering each item, EFL learners had the most cross-cultural of digital learning were “I use digital tools of language learning for my cultural background influences.” ($M = 3.76$, $SD. = 0.84$), followed by “I often encounter technical difficulties that hinder me from using digital tools for English learning.” ($M = 3.73$, $SD. 0.88$), and next were “I use the digital tools to learn English reflect my cultural identity and values.” ($M = 3.70$, $SD. = 0.82$), respectively.

Table 4 Effectiveness of Digital Maturity in English Learning Access of Digital Learning Resources

Items	Statements	Mean	SD.	Meaning
16	Digital tools are effective in providing feedback on my language skills compared to in-person feedback from lecturers.	3.73	0.79	Agree
17	Digital resources for English learning are accessible in my region.	3.65	0.86	Agree
18	The digital platform I use to learn English is designed to accommodate my learning style and needs.	3.86	0.82	Agree
19	The digital literacy level of teachers affects my use of digital tools for learning English.	3.75	0.74	Agree
20	Digital tools help me understand complex English grammar concepts better than traditional methods.	3.86	0.78	Agree
Total		3.77	0.80	Agree

From the table 4, the findings showed that effectiveness of digital maturity in English learning access of digital learning resources were at high level from the statements when considering each item, EFL learners had the most effectiveness of digital maturity were “Digital tools help me understand complex English grammar concepts better than traditional methods.” ($M = 3.86$, $SD. = 0.78$), followed by “The digital platform I use to learn English is designed to accommodate my learning style and needs.” ($M = 3.86$, $SD. 0.82$), and next were “The digital literacy level of teachers affects my use of digital tools for learning English.” ($M = 3.75$, $SD. = 0.74$), respectively.

Table 5 The Correlation between each variable

VAR	A1	A2	A3	A4	A5	B6	B7	B8	B9	B10	C11	C12	C13	C14	C15	D16	D17	D18	D19	D20
A1	1	.576**	.526**	.535**	.513**	.506**	.415**	.447**	.492**	.455**	.601**	.464**	.604**	.388**	.465**	.565**	.546**	.489**	.547**	.591**
A2		1	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	0.002	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
A3			1	.694**	.649**	.613**	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	0.002	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
A4				1	.613**	.518**	.624**	.615**	.563**	.636**	.569**	.615**	.549**	.577**	.628**	.521**	.459**	.549**	.614**	.465**
A5					1	.371**	.719**	.604**	.577**	.545**	.573**	.441**	.634**	.391**	.326**	.564**	.497**	.469**	.444**	.497**
B6						1	.565**	.482**	.555**	.565**	.352**	.452**	.459**	.376**	.496**	.545**	.675**	.614**	.451**	.595**
B7							1	.662**	.634**	.550**	.485**	.471**	.603**	.471**	.402**	.613**	.528**	.532**	.510**	.503**
B8								1	.627**	.471**	.436**	.445**	.477**	.492**	.432**	.526**	.499**	.553**	.426**	.509**
B9									1	.497**	.579**	.548**	.501**	.395**	.357**	.634**	.525**	.623**	.565**	.524**
B10										1	.532**	.552**	.718**	.655**	.509**	.484**	.450**	.614**	.638**	.379**
C11											1	.533**	.687**	.588**	.489**	.502**	.453**	.509**	.660**	.443**
C12												1	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
C13													1	.602**	.584**	.549**	.443**	.513**	.619**	.514**
C14														1	.694**	.508**	<.001	<.001	<.001	<.001
C15															1	.427**	.529**	.569**	.634**	.364**
D16																1	.489**	.654**	.682**	.585**
D17																	1	<.001	<.001	<.001
D18																		1	<.001	<.001
D19																			1	<.001
D20																				1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

The Pearson correlation coefficients in Table 5 showed statistically significant relationships ($p < .01$) between different indicators of digital maturity and English language proficiency. The strongest correlations were observed between digital engagement and improved vocabulary, grammar, and overall proficiency. These findings validated the quantitative assumption that digital maturity contributed positively to language acquisition.

Semi-structured Interview Questions for Appraisal of Digital Maturity Levels for EFL Learners: Benefits for Pedagogical Actions

Section A: Understanding Digital Maturity

Q1. Can you describe your experience with using digital tools in your English language learning?

How comfortable are you with integrating these tools into your daily learning routine?

Summarized: Learners reported that digital tools significantly enhanced their English learning experience, providing instant feedback and making learning enjoyable. They appreciated the convenience of tools like Duolingo and Google for easy access to information and practice. The tools-maintained student motivation and engagement but some students stressed that discipline and proper planning were essential to achieve good results. The participants viewed digital tools as essential components which added value to their learning process.

Section B: Relationship Between Digital Maturity and Language Proficiency

Q2. In what ways do you think your ability to use digital tools has influenced your English language proficiency? Can you provide specific examples where digital tools either helped or hindered your learning process?

Summarized: The learners confirmed that digital tools enhanced their English language skills particularly through vocabulary development and grammar correction using Duolingo and ChatGPT. The tools proved useful for students to practice their speaking and listening and reading abilities. Some students observed that excessive use of digital tools might decrease independent thinking abilities and create distractions which negatively affect learning outcomes. The learners appreciated the tools but stressed that students need to use them in moderation to preserve their ability to self-correct.

Section C: Contextual Influence on Digital Maturity

Q3. How do you feel the specific educational environment you are in (e.g., your school, access to technology, teacher support) impacts your ability to develop digital skills? What challenges or advantages have you encountered?

Summarized: The educational environment served as a key factor for students to develop their digital skills according to their feedback. The development of digital skills depended on supportive teachers and technology access yet some students encountered obstacles because of unequal device and internet connection availability. The digital tools received assistance from tech-savvy teachers who helped learners use them effectively yet one student pointed out that these tools needed data and continuous analysis. Overall, the environment was beneficial, but gaps in access posed difficulties for some students.

Discussion

The study found that EFL learners with higher digital maturity showed stronger English proficiency in vocabulary, grammar, and communication. This supports Laaber et al. (2023), who noted that digital maturity enhances adaptability and engagement, and Rizun and Pańkowska (2022), who emphasized that technological competence promotes personalized learning. Learners reported that using Duolingo, Google Classroom, and ChatGPT improved confidence and motivation, aligning with Amzil et al. (2023), who highlighted the benefits of mobile-supported learning. However, some warned that excessive reliance on technology may reduce independent thinking, echoing Broadbent and Poon (2015) and Kirkwood and Price (2014) on self-regulation challenges in digital environments. Institutional factors also played a crucial role. Westerman et al. (2014) viewed digital maturity as an organizational transformation driven by leadership and technology integration, while Galvez Fernandez et al. (2023) stressed that institutions with strong infrastructure and trained teachers enhance learning outcomes. This study supports Awdziej et al. (2023), confirming that teacher development and equitable access improve digital readiness and satisfaction. By combining learner and institutional perspectives, the research bridges a gap in prior studies that often separated these dimensions. It demonstrates their interdependence - digital maturity thrives when institutions provide supportive ecosystems that promote teacher capability and learner adaptability. These findings extend global frameworks (Galvez Fernandez et al., 2023; Westerman et al., 2014) into the Thai EFL context, highlighting that sustainable English proficiency improvement depends on balanced institutional and learner readiness.

Conclusion

The research results demonstrate that digital maturity serves as a crucial factor for improving English language abilities of EFL students. Students who demonstrated higher levels of digital competence-characterized by the effective use of educational technologies, digital tools, and online platforms - exhibited stronger performance in vocabulary acquisition, grammar understanding, and language application. Through digital technologies students gained interactive personalized learning

experiences which they could complete at their own pace thus supporting the positive relationship between digital engagement and language development. The research shows a major problem because learners who depend too much on digital tools may lose their ability to think critically and self-regulate which negatively affects their deep cognitive engagement and long-term language retention. The research showed how contextual elements together with socioeconomic factors affected student learning through their impact on accessibility and teacher support. The majority of participants received benefits from their supportive learning environment yet digital resource access inequalities continue to block some students from learning effectively thus requiring better educational infrastructure for all. A balanced pedagogical strategy - integrating both digital and traditional methods - is essential to optimize learning outcomes, foster critical thinking, and promote sustainable skill development. Educational institutions need to offer students digital tools together with training programs to teach them how to use tools correctly and maintain responsible tool usage.

Recommendations

The study proposed that educational institutions include digital maturity frameworks into their curricula, focusing on technology access and teacher training to improve English competence. It emphasized the need for additional research into the long-term effects of digital maturity on language learning, as well as the specific effects of digital tools on certain language abilities.

Acknowledgments

The authors express sincere appreciation to the organizers of the English Program (ELP), Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University for their financial support.

References

- Alimzhanov, A. K. (2024). *On the issue of defining the category of "digital maturity" in the era of digital transformation of the energy sector and its impact on financial performance*. <https://doi.org/10.58224/2658-5286-2024-7-3-324-329>
- Awdziej, M., Jaciow, M., Lipowski, M., Tkaczyk, J., & Wolny, R. (2023). Students' digital maturity and its implications for sustainable behavior. *Sustainability*, 15(9), article 7269. <https://doi.org/10.3390/su15097269>
- Amzil, I., Aammou, S., & Zakaria, T. (2023). *Enhance Students' Learning by Providing Personalized Study Pathways*. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i39.11130>

- Best, J. W. (1970). *Research in Education* (2nd ed.). Prentice Hall.
- Bradley, J. S. (2023). *Digital Maturity Models IGI Global eBooks*. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-4102-2.ch005>
- Broadbent, J., & Poon, W. L. (2015). Self-regulated learning strategies & academic performance in online courses. *The Internet and Higher Education*, 27, 1-12.
<https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2015.04.007>
- Durek, V., Begicevic Redep, N., & Kadoić, N. (2019). Methodology for Developing Digital Maturity Model of Higher Education Institutions. *Journal of Computers*, 14(4), 247–256.
<https://doi.org/10.17706/JCP.14.4.247-256>
- Galvez Fernandez, R., Aguilar, M. A., Zea, S., & Garcia-Peñalvo, F. J. (2023). Measuring digital maturity in universities: A multidimensional framework for higher education transformation. *Computers & Education*, 200, 104788. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104788>
- Gooyabadi, A. A., GorjianKhanzad, Z., & Lee, N. (2024). *Digital maturity models. In Nonprofit digital transformation demystified*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-47182-7>
- Kirkwood, A., & Price, L. (2014). Technology-enhanced learning and teaching: A review of the research literature. *Learning, Media and Technology*, 39(1), 6-36.
<https://doi.org/10.1080/17439884.2013.770404>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607–610.
- Laaber, F., Florack, A., Koch, T., & Hubert, M. (2023). Digital maturity: Development and validation of the Digital Maturity Inventory (DIMI). *Computers in Human Behavior*, 143, 107709.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107709>
- Natalya, V., Tarasova, И. П., Kazakov, A., & Chigrina, S. G. (2023). Model for assessing the digital maturity of general education: Methodological foundations and development technologies. *Perspektivy nauki i obrazovaniâ*, 64(4), 10-27.
- Pérez, V. D. F., Gómez, T. F., Sánchez, F. J. M., & Pérez, V. D. F., Gómez, T. F., Sánchez, F. J. M., & Pérez, M. E. F. (2024). Modelo de Madurez Digital para mejora continua. *South Florida Journal of Development*, 5(3), e3721-e3721. <https://doi.org/10.46932/sfjdv5n3-012>
- Pertiwi, I. (2022). Original research article digital literacy in EFL learning: University students' perspectives. *Journal of English Educators Society*, 7(2). 197-204.
<https://doi.org/10.21070/jees.v7i2.1670>

- Pitukwong, K., & Saraiwang, S. (2024). Exploring the effectiveness of digital writing tools on Thai EFL students' writing. *Contemporary Educational Technology*, 16(3), ep519.
<https://doi.org/10.30935/cedtech/14808>
- Rizun, M., & Pańkowska, M. (2022). Maturity Model for Assessment of Personalization of Higher Education. *International Conference on Knowledge Discovery and Information Retrieval*, 43–53. <https://doi.org/10.5220/0011537900003335>
- Rosy C.G, B. (2024). Innovations in Teaching Practices. <https://doi.org/10.47392/irjaem.2024.0198>
- Shofiya, A., & Rahayu, N. S. (2023). Exploring efl student's literacy practices in the era of online learning. *Lingua Scientia: Journal Bahasa*, 15(2), 361–386.
<https://doi.org/10.21274/ls.2023.15.2.361-386>
- Turcan, G., Coşkun, E., & Özşahin, M. (2024). *A Conceptual Framework Proposal for Digital Maturity Assessment and Sustainability for Municipalities. In Convergence of Digitalization, Innovation, and Sustainable Development in Business* (pp. 71-96). IGI Global.
- Vavura, N.-M., & Matei, G. (2024). Digital maturity models: A bibliometric exploration. In *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 18(1), 1115–1131.
<https://doi.org/10.2478/picbe-2024-0096>
- Vikhman, V., & Romm, M. V. (2022). Evaluating digital maturity of education. *Science for Education Today*, 12(5), 40–56. <https://doi.org/10.15293/2658-6762.2205.03>
- Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Harvard Business Review Press.

Gender, Spirits, and the Future of Spiritual Meaning in Lower Northeastern Thai Folk Culture

Taisith Kruasom

Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University, Thailand

E-mail: taisith.k@ubu.ac.th

Received: Mar 04, 2026 ; Revised: Mar 17 2026; Accepted: May 19, 2026;

Abstract

This conceptual article examines the relationship between gender, spirits, and the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture. It aims to explain how spirits function as cultural and moral structures, how gender and gender diversity are negotiated through spirit-related practices and mediumship, and how spiritual meaning is being re-signified under changing social conditions. The study employs a qualitative conceptual approach based on the review and thematic synthesis of relevant scholarship in anthropology, folklore, gender studies, Thai cultural studies, and spirit mediumship research. The analysis shows that spirits are not fading remnants of tradition, but adaptive cultural infrastructures that continue to shape moral life, ritual legitimacy, and community interpretation. It also finds that spirit-related roles may provide culturally intelligible spaces for negotiating gendered difference, although such recognition remains conditional and uneven. The article concludes that the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thailand is shaped less by disappearance than by ongoing symbolic reconfiguration as local communities renegotiate gender, morality, and personhood.

Keywords: Gender, Spirits, Lower Northeastern Thailand, Folk culture, Cultural futurity

Introduction

In Lower Northeastern Thailand (Isan), beliefs in spirits remain deeply embedded in everyday life. Rather than existing only as abstract matters of belief, spirits are encountered through houses, thresholds, shrines, and other culturally meaningful spaces that organize how people interpret misfortune, obligation, and belonging. In this sense, spirits should not be understood merely as residual or irrational beliefs; they continue to function as socially authoritative systems of meaning in contemporary community life (Pearce, 2011).

Gender is equally central to this spiritual landscape. As Baird (2014) demonstrates in his discussion of spirit mediumship in Northeastern Thailand, ritual life can become a socially intelligible arena in which sociocultural boundaries, including those related to gender, are negotiated and sometimes repositioned. Gender is therefore not peripheral to spirit culture; it is one of the key mechanisms through which spiritual authority is embodied, interpreted, and made socially legible.

Recent social change has made this relationship even more important. Public health and social research in Thailand indicate that LGBTQI+ populations continue to face stigma that affects dignity, well-being, and access to services (Moallem et al., 2022). At the same time, more recent scholarship on gender-diverse spirit mediums points to a more complex pattern in which ritual acceptance may coexist with everyday discrimination (Coleman et al., 2025). At the cultural level, this means that gender-diverse individuals may experience recognition in some social spaces while continuing to face exclusion in others.

Seen from this perspective, spirits in Lower Northeastern Thai folk culture are better understood as flexible symbolic infrastructures than as fixed cultural artifacts. Sarakan et al. (2009) note that local cosmological life commonly blends Buddhist, Brahmanic, and spirit-worship elements into a living framework that sustains communal continuity while still allowing interpretive variation. That flexibility matters because, although spirits have historically helped regulate normative gender roles and sexual morality, the same symbolic elasticity may also allow spiritual systems to absorb ambiguity, transgression, and gendered difference.

A similar point appears in Pinthongvijayakul's (2019) analysis of spirit mediumship in Northeast Thailand, where ritual practice becomes a setting in which desire, embodiment, and sexuality are rendered culturally intelligible rather than simply deviant. Spirit-related roles may therefore provide socially sanctioned spaces in which gendered difference is reframed as spiritual capacity, ritual calling, or embodied giftedness. Yet such recognition remains conditional. It is often bound by ritual context and does not automatically extend to equality in education, employment, family life, or public legitimacy.

This tension between ritual inclusion and everyday inequality has not yet been fully theorized for Lower Northeastern Thailand. Although a growing body of scholarship has examined spirituality, personhood, and folk belief in Northeastern contexts, important gaps remain. Julakarn et al. (2025), for instance, show that *khwaay* continues to be a productive idiom for rethinking personhood and social recognition, but the implications of such spiritual concepts for gendered futurity remain underdeveloped. The issue, then, is not simply whether spirits survive under modern conditions, but

how they are re-signified as social understandings of gender become more visible, plural, and contested.

Research Objectives

This article aims to develop a theoretical understanding of the relationship between gender, spirits, and the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture. Rather than treating spirits as static remnants of tradition, the study approaches them as adaptive cultural structures that continue to mediate social life under changing conditions of gender visibility, moral order, and cultural interpretation. In this context, the article is guided by the following objectives:

2.1 To examine spirits as cultural and moral structures in Lower Northeastern Thai folk culture.

2.2 To analyze how gender and gender diversity are negotiated through spirit-related practices, ritual roles, and spirit mediumship.

2.3 To explain how the future of spiritual meaning is being re-signified under changing gender configurations in contemporary Thai society.

These objectives provide the analytical direction for the sections that follow, including the review of relevant literature, the development of the conceptual framework, the interpretive analysis, and the subsequent discussion of inclusion, exclusion, and symbolic transformation.

Conceptual Framework: Gender, Spirits, and Cultural Futurity

Building on the preceding literature review, this section develops an integrated conceptual framework for analyzing the relationship between gender, spirits, and the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture. The framework is explicitly theoretical. It moves beyond descriptive ethnography toward an analytical model that foregrounds power, ambiguity, and transformation. Rather than treating spirits as residual beliefs or isolated symbols, this article conceptualizes them as adaptive cultural infrastructures through which gender norms are regulated, negotiated, and re-signified over time. This starting point draws on classic and contemporary efforts to think beyond the simple opposition between tradition and modernity in Southeast Asian religious life (Tambiah, 1970; Brac de la Perrière & Jackson, 2022).

1. Spirits as Adaptive Cultural Infrastructure

This study treats spirits as a form of cultural infrastructure. In other words, spirits are understood as systems of meaning, authority, and practice that organize social life in ways analogous

to institutions, even though they are not formally codified. Morris (2000) and Kitiarsa (2005), in different ways, both suggest that spiritual worlds endure not because they remain static, but because they can be reworked, redirected, and attached to new social needs. Persistence, therefore, should not be confused with immobility.

As cultural infrastructure, spirits perform three interconnected functions. First, they perform a normative function by establishing moral expectations regarding conduct, sexuality, and gender roles. Through ancestor spirits, territorial spirits, tutelary beings, and local cults, gendered behavior may come to appear natural, sacred, and socially binding. Irvine (1984), for instance, helps illuminate how symbolic systems may authorize embodied expectations without requiring formal legal codification. Second, spirits perform an interpretive function. They provide culturally intelligible explanations for misfortune, bodily difference, uncertainty, and social disruption. Rather than imposing a single rational account, spirit idioms allow communities to translate ambiguity into shared moral narratives that can be acted upon through ritual, repair, and negotiation. Third, spirits perform a mediating function by linking past and present, human and non-human, and private suffering with collective meaning.

Seen in this way, spirits are best understood not as relics but as working cultural mechanisms. Infrastructure is rarely dismantled all at once. More commonly, it is repaired, repurposed, or hybridized. That logic is especially useful for understanding why spiritual systems continue to matter under changing social conditions.

2. Gender as a Structuring and Destabilizing Force

Within this framework, gender operates simultaneously as a structuring principle and a destabilizing force. On the one hand, spirit beliefs have often encoded and legitimized normative gender arrangements by embedding them within cosmological order. Tanabe (1991) shows how moral order, embodiment, and communal expectations can be naturalized through culturally authorized systems of meaning. Along similar lines, Walker (2006) highlights how social hierarchy and moral conduct may be reproduced through localized cultural logics rather than through abstract rules alone.

At the same time, gender, especially in its diverse, fluid, and non-binary expressions, introduces instability into this apparent order. Gender diversity exposes the contingency of categories often presented as fixed, natural, or sacred. Yet that instability does not necessarily dissolve spiritual systems. Quite the opposite: it may activate their interpretive elasticity. What appears disruptive in one register may be re-signified in another as charisma, ritual calling, moral exception, or embodied spiritual distinction.

This dual role is analytically important. Gender does not merely occupy spirit worlds as one variable among others. It helps organize the terms on which legitimacy is assigned, contested, and revised. Spirit systems, therefore, do not simply impose gender order; they also reveal the fragility of that order when confronted with embodiments that exceed conventional categories.

3. Spirit Mediumship as a Nodal Site of Negotiation

Spirit mediumship occupies a central place in the framework because it is one of the clearest sites at which gender norms and spiritual authority are negotiated. Mediums stand at the threshold between human bodies and non-human forces, so the body becomes a key site where legitimacy is embodied, contested, and interpreted. In this sense, mediumship is not merely a religious role. It is a social process through which recognition is produced and evaluated.

Analytically, mediumship can be understood through three mechanisms. The first is embodiment. Gendered and gender-diverse bodies become vehicles of spiritual force, allowing bodily difference to be reinterpreted as spiritual capacity rather than social deficiency. The second is authorization. Claims of possession, calling, or spiritual selection displace moral judgment away from the individual alone and relocate agency within a sacred source. This does not remove scrutiny, but it changes the terms on which legitimacy is assessed. The third is conditional inclusion. Acceptance is extended on the basis of ritual efficacy, communal usefulness, and moral comportment, rather than on the basis of universal equality.

This triadic model helps explain why gender-diverse individuals may achieve visibility or authority within spiritual settings while still facing stigma, exclusion, or vulnerability elsewhere. Put differently, ritual legitimacy and structural equality are related but not identical outcomes. A person may be recognized as spiritually powerful without being recognized as socially equal. The value of this distinction is analytical as much as descriptive: it prevents ritual recognition from being mistaken for broad-based inclusion.

4. Futurity: From Persistence to Symbolic Transformation

A major contribution of this framework lies in its emphasis on futurity. Instead of asking whether spirits will survive modernization, the framework asks how spirits are mobilized to imagine, negotiate, and normalize future social arrangements. Jackson (2012) is especially useful here because he shows that modernity in Thai contexts does not simply erase enchantment; it may also intensify new forms of supernatural visibility, controversy, and moral debate. From this perspective, the future of spirits is not reducible to survival alone. It concerns changes in meaning, function, and symbolic location.

Futurity is conceptualized here in three overlapping modes. The first is regulatory futurity, in which existing gender norms are projected forward through cosmological and moral authorization. In this mode, spirits reinforce continuity by stabilizing inherited hierarchies and values. The second is negotiated futurity, in which gender diversity is accommodated gradually without overt rupture. Difference may be recoded as spiritual calling, ritual specialization, or morally bounded exception. The third is transformative futurity, in which spirits are re-signified as affirmers of plurality, protectors of difference, or mediators of new moral possibilities. Here, spirits no longer serve only as guardians of inherited order, but also as symbolic resources through which alternative understandings of gender and humanity become culturally intelligible.

These modes should not be treated as mutually exclusive stages. They may coexist within the same cultural environment and may even operate simultaneously within the same ritual field. For that reason, the future of spirits is better understood as plural, contested, and uneven than as singular or linear.

5. Analytical Implications

This conceptual framework advances three analytical claims. First, spirits persist not because tradition passively resists change, but because spiritual infrastructures are structurally adaptable. Second, gender diversity does not inherently erode spiritual systems; under many conditions, it activates their capacity for reinterpretation and symbolic renewal. Third, the future of spirits is produced through negotiation rather than replacement. It emerges through re-signification rather than disappearance, although symbolic inclusion does not by itself resolve structural stigma or institutional inequality.

Taken together, these claims establish the conceptual foundation for the next section. They allow the article to move from literature synthesis to structured analysis by clarifying how gender, spirits, legitimacy, and futurity interact within Lower Northeastern Thai folk culture. On this basis, the following section develops the analytical argument further by examining how these dynamics generate specific patterns of inclusion, exclusion, and symbolic transformation.

Literature Review

This section reviews the main strands of scholarship relevant to understanding the relationship between gender, spirits, and cultural change in Lower Northeastern Thai folk culture. Rather than attempting an exhaustive inventory of all available studies, the review is organized around five interrelated themes: (1) spirits as social and moral structures, (2) gendered spirit

mediumship and ritual embodiment, (3) gender diversity, queerness, and spiritual authority, (4) spirits, material culture, and cultural adaptation, and (5) key gaps in the literature and their analytical implications. Together, these strands provide the foundation for developing the conceptual framework that follows.

1. Spirits as Social and Moral Structures

Scholarship on Thailand and mainland Southeast Asia has long suggested that spirits should be understood not simply as objects of belief, but as institutions embedded in moral life, local authority, and community order. Cohen (2020), for example, shows that spirit mediumship often intersects with broader political and social formations, making spirits intelligible not only within ritual worlds but also within wider structures of governance and public morality. From this perspective, spirit practices endure not because they remain unchanged, but because they are repeatedly reorganized through ritual labor, reinterpretation, and shifting forms of legitimacy.

A related perspective appears in regional studies of the Northeast. Sawamoto (2001) argues that “culture” in the region functions not merely as inherited tradition, but also as a contested register of belonging through which communities negotiate continuity, difference, and shared futures. Read in relation to spirit beliefs, this suggests that spiritual worlds are not external to social life. They participate in how communities organize value, memory, and moral order. Spirits, therefore, may be seen as part of the cultural infrastructure through which social expectations become durable and meaningful.

2. Gendered Spirit Mediumship and Ritual Embodiment

A substantial body of literature indicates that spirit worship and spirit mediumship are profoundly gendered practices. As Lin (2019) notes in her discussion of women’s religious participation in Thailand, gendered religious labor often operates through informal networks of trust, obligation, and communal recognition rather than through formal institutional authority. This insight is highly relevant to spirit practice, where ritual competence and moral legitimacy are frequently embodied and socially affirmed rather than bureaucratically assigned.

The material and performative dimensions of ritual life reinforce this pattern. In their study of Tai ritual textiles in the Mekong Basin, Chatthiphot et al. (2025) demonstrate that ritual objects are not merely decorative accessories; they encode lineage, fertility, protection, and gendered labor in ways that tie embodiment to cosmological meaning. Seen in this light, mediumship is not simply a spiritual role. It is also an embodied performance through which ritual authority becomes visible, gendered, and culturally legible.

3. Gender Diversity, Queerness, and Spiritual Authority

Recent scholarship has expanded this discussion by examining the relationship between gender diversity and spiritual legitimacy. Coleman, et al, (2018) suggest that gender-diverse identities in Southeast Asian spiritual contexts often become intelligible through culturally specific frameworks of embodiment, ritual calling, and social recognition. Their work helps shift the discussion away from a simple binary of acceptance versus exclusion and toward a more layered understanding of how legitimacy is differentially distributed across social settings.

This interpretation resonates with Wilson's (2004) broader analysis of gender and sexuality in Thailand. Rather than assuming that recognition is uniformly granted or denied, Wilson shows that identities become legible within uneven moral and social fields shaped by work, intimacy, consumption, and hierarchy. Applied to spirit-related contexts, such a perspective helps explain why ritual life may open spaces for recognition while everyday institutional structures continue to sustain inequality. In other words, spiritual authority may coexist with social vulnerability rather than cancel it out.

4. Spirits, Material Culture, and Cultural Adaptation

Another important strand of scholarship emphasizes that spirit traditions persist through adaptation rather than stasis. Tiwattanon and Tansrisook (2024) show that religious life in Thailand frequently evolves through blending, reinterpretation, and local recomposition rather than through a strict divide between orthodox religion and popular belief. This is especially relevant for spirit traditions in Isan, where Buddhist, Brahmanical, and animist elements have long interacted within fluid systems of ritual meaning.

A useful contrast emerges when earlier and later interpretations of spirit phenomena are placed side by side. Earlier psychiatric work, such as that of Suwanlert (1976), tended to classify possession phenomena as pathology. More recent folklore and ethnographic approaches, however, have treated such narratives as culturally embedded responses to fear, misfortune, and social anxiety, as illustrated by Wattanagun (2025). A similar shift in interpretive emphasis appears in Fordham's (2014) work on morality, illness, and biomedicine in Thailand, where changing regimes of knowledge do not simply erase local explanatory systems but instead interact with them in complex ways. Taken together, these studies show that spirit worlds remain meaningful precisely because they can be reinterpreted under changing social and moral conditions.

5. Gaps in the Literature and Analytical Implications

Although the literature offers valuable insights, several important gaps remain. First, detailed research on gender-diverse spiritual life has often concentrated on broader Thai or comparative Southeast Asian contexts, leaving Lower Northeastern Thailand comparatively under-theorized as a distinct cultural field. As a result, the specific relationship between regional folk culture, spirit practice, and changing gender configurations in Lower Isan has not yet received sufficient conceptual attention.

Second, while existing studies frequently show that ritual contexts may provide culturally intelligible spaces for ambiguity, they less often connect such recognition to broader structures of inequality. The literature is stronger at describing ritual acceptance than at explaining why spiritual legitimacy may coexist with institutional exclusion, social stigma, or limited access to everyday forms of equality.

Third, although the literature on material religion and symbolic adaptation helps explain how spirits endure, fewer studies address futurity directly. That is, the question of how spirits participate in imagining, stabilizing, or contesting emerging moral orders under conditions of gender change remains insufficiently developed.

Finally, there is also a conceptual gap. As Boossabong (2025) suggests in a different but relevant register, socially meaningful inclusion may operate through culturally grounded forms of empathy, legitimacy, and recognition rather than through formal rights language alone. This insight is analytically useful here because it highlights the need for a framework capable of explaining how inclusion, exclusion, and symbolic authority are negotiated within local moral worlds.

For these reasons, the next section develops a conceptual framework that treats spirits as adaptive cultural infrastructures through which gender norms are both regulated and renegotiated over time. Such a framework makes it possible to move beyond description and toward a more systematic explanation of how spiritual meaning persists, changes, and acquires new significance in contemporary social life.

Research Methodology

This article employs a qualitative conceptual approach. Such an approach is appropriate when the purpose of the study is interpretive explanation rather than statistical measurement, and when qualitative inquiry is guided by a conceptual logic of analysis (Green, 2014). It is designed as a theoretical study that synthesizes existing scholarship in order to explain the relationship between gender, spirits, and the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture. Rather

than collecting primary field data, the study draws on published academic literature and uses interpretive analysis to develop a coherent analytical framework for understanding how spiritual meaning is negotiated under changing gender configurations.

1. Nature of the Study

This study is a theoretical and literature-based inquiry. Its purpose is not to measure attitudes statistically or to report findings from field interviews, but to construct an analytical explanation from existing bodies of knowledge. As Varpio et al. (2020) clarify, theory, theoretical framework, and conceptual framework are closely related but analytically distinct elements in qualitative inquiry. In line with this distinction, the present article adopts a conceptual review strategy and treats the framework not as a decorative addition, but as a substantive guide to interpretation, a role also emphasized by Garvey and Jones (2021). Bringing together relevant scholarship from anthropology, gender studies, folklore studies, Thai cultural studies, and research on spirit mediumship, the study examines how spirits continue to function as cultural and moral structures, how gender diversity is negotiated within ritual contexts, and how spiritual meaning may be re-signified in contemporary society.

2. Scope of the Study

The primary study context is Lower Northeastern Thailand, or Lower Isan, which serves as the cultural focus of the article. The analysis concentrates on spirit beliefs, ritual practice, folk culture, and forms of spiritual meaning associated with this regional context. At the same time, selected studies from other parts of Thailand and mainland Southeast Asia are used where necessary for comparison, clarification, and theoretical extension. Such comparative use is intended to strengthen conceptual interpretation, while the central analytical emphasis remains on Lower Northeastern Thai folk culture.

3. Sources of Data and Selection Criteria

The data used in this study consist of secondary sources in the form of academic books, journal articles, ethnographic studies, and related scholarly works relevant to spirits, spirit mediumship, gender, gender diversity, ritual embodiment, and cultural change. Source selection was guided by four criteria. First, the sources had to address spiritual belief systems, spirit practices, or spirit mediumship in Thailand or closely related Southeast Asian contexts. Second, the sources had to contribute conceptually to the analysis of gender, sexuality, embodiment, recognition, or social legitimacy. Third, priority was given to works that helped explain the relationship between ritual inclusion, symbolic authority, and broader social inequality. Fourth, the selected materials had to

provide analytical value for interpreting the future of spiritual meaning rather than merely describing ritual practice in isolation.

4. Research Tool and Analytical Procedure

The main research tool in this study was conceptual analysis through thematic synthesis. The selected literature was read comparatively and organized into recurring analytical themes. These themes included: (1) spirits as social and moral structures, (2) gendered spirit mediumship and ritual embodiment, (3) gender diversity and conditional spiritual legitimacy, (4) spirits and cultural adaptation, and (5) futurity and the re-signification of spiritual meaning. Consistent with Pasque and Gilbert's (2023) argument that theory should be congruent with the overall logic of the research design, the analytical procedure was structured to align closely with the article's theoretical purpose. After the materials were grouped under these themes, the study identified convergences, tensions, and conceptual gaps across the literature in order to build an integrated analytical framework. The analytical procedure involved document review, thematic categorization, interpretive comparison, and theoretical synthesis.

5. Data Processing and Presentation

Data processing in this study refers to the systematic organization and interpretation of documentary sources rather than numerical analysis. The contents of the selected works were classified according to their relevance to the objectives of the article. Similar concepts were grouped, contrasting arguments were identified, and theoretical implications were extracted for further discussion. Following the logic of qualitative analytical framework development outlined by Yip Zeng (2025), the study moved from recurring meanings in the reviewed sources to broader conceptual categories and higher-order interpretive patterns. The findings of this process are presented in four successive forms: a review of relevant literature, a conceptual framework, an interpretive analysis of the core themes, and a theoretical discussion leading to research propositions. In this way, the study maintains methodological consistency with its conceptual objective while presenting the analysis in a structured academic form.

Data Analysis

This section presents the analytical synthesis of the selected literature in relation to the objectives of the study. In this article, data analysis refers to the interpretive examination of recurring themes, tensions, and conceptual patterns identified across the reviewed scholarship. Rather than reproducing the literature already discussed, this section consolidates the main analytical insights that

emerge from the conceptual review. The analysis is organized around four interrelated dimensions: spirits as gendered moral authority, conditional spiritual legitimacy, negotiated inclusion in spirit mediumship, and futurity as symbolic reconfiguration. Together, these dimensions show that the relationship between gender and spirits in Lower Northeastern Thai folk culture is not static. Rather, it is continuously produced through moral negotiation, ritual embodiment, and changing forms of social recognition.

1. Analysis of Spirits as Gendered Moral Authority

The first analytical pattern that emerges from the study is that spirits function as gendered moral authorities. Spirit beliefs do not merely explain unseen forces or ritual events. They also help define what kinds of bodies, behaviors, and relationships are treated as proper, improper, desirable, or dangerous within a given cultural setting. Through ritual structures, domestic arrangements, moral expectations, and inherited cosmological logics, spirits become part of the symbolic order through which communities regulate conduct and interpret social life.

This moral authority is gendered in at least two ways. First, spiritual roles are often distributed through assumptions about appropriate femininity, masculinity, caregiving, ritual responsibility, and bodily discipline. Second, gendered distinctions are not simply reflected in ritual; they are also reproduced by it. Mediumship, shrine care, ceremonial participation, and ritual labor all contribute to the social organization of gender by assigning moral value to particular forms of embodiment and behavior. Yet the analysis also indicates that such authority is never fully fixed. Because spiritual legitimacy depends on interpretation, performance, and communal recognition, it remains open to contestation. Spirits therefore operate not as rigid instruments of control, but as living moral structures whose authority is repeatedly stabilized and renegotiated.

2. Analysis of Conditional Spiritual Legitimacy

A second major finding concerns the conditional character of spiritual legitimacy. Across the selected literature, gender-diverse individuals do not appear simply as outsiders to spiritual worlds. In many cases, spirit-related settings provide spaces in which gender variance becomes culturally intelligible and, under certain conditions, socially valued. Bodily difference may be reinterpreted as a sign of spiritual calling, ritual sensitivity, or special capacity. This is one of the most important analytical insights produced by the study: ritual recognition can emerge precisely where broader social recognition remains incomplete.

At the same time, this legitimacy is conditional rather than universal. It is not granted on the basis of generalized equality, but on the basis of ritual usefulness, communal acceptance, and moral

credibility within particular settings. A gender-diverse individual may be respected as a medium, ritual performer, or spiritual intermediary while still facing exclusion in education, family life, employment, or public interaction. The analysis therefore reveals a crucial distinction between being spiritually recognized and being socially equal. This distinction matters because it shows that spiritual inclusion may coexist with structural inequality rather than displace it.

3. Analysis of Negotiated Inclusion in Spirit Mediumship

The third analytical pattern is that spirit mediumship operates as a form of negotiated inclusion. Mediumship provides a culturally intelligible site in which difference can be managed, interpreted, and sometimes legitimized without requiring full transformation of the wider moral order. In this sense, ritual space is neither a simple zone of liberation nor merely an extension of social domination. It is better understood as an intermediate arena in which communities accommodate ambiguity through culturally available symbolic forms.

Gendered and gender-diverse embodiments may therefore become acceptable when they are framed through spiritual service, ritual discipline, and perceived benefit to the community. Inclusion, however, is not unconditional. It is achieved through a process of negotiation in which bodies, performances, and claims to authority are continually evaluated.

This negotiated inclusion depends on three linked processes. The first is embodiment: the body becomes the medium through which spiritual force is displayed and interpreted. The second is authorization: legitimacy is relocated from the individual alone to the spirit that is said to call, possess, or act through that individual. The third is audience evaluation: ritual inclusion depends on whether communities regard the medium as morally credible, spiritually effective, and socially beneficial. These processes show that inclusion in spiritual contexts is never automatic. It must be enacted, recognized, and repeatedly sustained. Mediumship, therefore, does not abolish social boundaries, but selectively rearranges them.

4. Analysis of Futurity and Symbolic Reconfiguration

The fourth analytical dimension concerns futurity. The literature reviewed in this study does not support a simple narrative in which modernization causes spirit beliefs to disappear. What appears instead is a pattern of reinterpretation. Spirits endure not by remaining unchanged, but by being re-signified under new social conditions. For that reason, the future of spiritual meaning should be understood not only as a question of survival, but also as a question of symbolic reconfiguration.

As gender becomes more visible, plural, and openly negotiated in contemporary society, spiritual worlds are also pressured to absorb, resist, translate, or reshape these changes. The future of

spirits is therefore tied to their capacity to remain culturally meaningful within altered moral landscapes.

Three modes of futurity can be identified from the conceptual synthesis. The first is regulatory futurity, in which spirits continue to reinforce inherited gender norms and communal hierarchies. The second is negotiated futurity, in which gender diversity is partially accommodated through bounded ritual roles, symbolic exception, or spiritual calling. The third is transformative futurity, in which spirits begin to function as symbolic resources for imagining broader moral plurality and more flexible understandings of personhood. These modes may coexist, overlap, or compete within the same cultural field. For that reason, the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture should be understood as plural and contested rather than linear or uniform.

5. Synthesis of the Analysis

Taken together, the analysis supports three broader conclusions. First, spirits continue to matter because they function as adaptive cultural infrastructures rather than as static survivals of tradition. Second, gender diversity does not simply challenge spiritual systems from outside; it often reveals the internal flexibility through which those systems reinterpret difference. Third, spiritual recognition does not automatically resolve structural inequality. Instead, it frequently produces a pattern in which ritual legitimacy and social marginality coexist.

These findings provide the bridge to the next section. Having identified the major analytical patterns emerging from the conceptual review, the article can now move to a more explicit discussion of their theoretical implications. The following section therefore develops these insights further by explaining how gender, spirits, legitimacy, and futurity interact as mutually constitutive processes in the evolving cultural life of Lower Northeastern Thailand.

Discussion

This section discusses the theoretical implications of the preceding analysis by clarifying how spirits, gender, legitimacy, and futurity interact in Lower Northeastern Thai folk culture. Rather than treating spirits as passive remnants of tradition, the discussion approaches them as active symbolic formations through which moral meaning continues to be organized and contested. Gender diversity, likewise, is not framed here as an external force simply acting upon an otherwise stable cultural order. Instead, both spirits and gender operate as mutually constitutive elements in the ongoing production of recognition, hierarchy, and social negotiation.

1. Spirits as Gendered Moral Authority

One of the clearest implications of the analysis is that spirits continue to function as forms of gendered moral authority. Their importance lies not only in their supernatural status, but also in their capacity to authorize expectations concerning bodily conduct, sexuality, ritual responsibility, and social propriety. As Allen and Coleman (2017) suggest in comparative discussions of spirit mediumship, spiritual legitimacy is often produced within embodied and socially negotiated settings rather than through fixed doctrinal rules alone. This helps explain why spirit worlds remain significant even when social norms are being questioned or revised.

Yet this authority is not singular or unchanging. Bilmes (1995) reminds us that ritual credibility is always subject to interpretation, performance, and audience evaluation. Applied to the present analysis, this means that gendered moral authority is never fully stable. A role once treated as self-evident may later be reinterpreted when charisma, ritual efficacy, or communal benefit become more important than inherited assumptions about gender. What emerges, then, is not a rigid moral order, but a structurally negotiable one in which authority is preserved precisely because reinterpretation remains possible.

2. Gender Diversity and Conditional Spiritual Legitimacy

A second implication concerns the uneven relationship between gender diversity and legitimacy. The analysis shows that spirit-related contexts may offer culturally intelligible forms of recognition for gender-diverse individuals, particularly when difference is framed through ritual calling, service, or spiritual efficacy. This insight becomes clearer when placed alongside broader discussions of social inclusion in Thailand. According to the UNDP (2019), visibility and tolerance do not necessarily translate into institutional equality; they often coexist with exclusion in education, work, and family life.

A similar pattern appears in more recent work on social vulnerability and recognition. Srikummoon et al. (2022) show that public acceptance may remain highly conditional, depending on the specific setting in which gender difference becomes visible. This conditionality is crucial. Gender-diverse individuals may be accepted when they occupy ritually meaningful roles or when their difference can be interpreted as socially beneficial. That same acceptance, however, may not travel beyond ritual space. In this way, spiritual recognition may coexist with structural marginality rather than displace it. The discussion therefore reinforces a central argument of this article: ritual legitimacy and structural equality are related, but they are not identical.

3. Spirit Mediumship as Negotiated Inclusion

The analysis further suggests that spirit mediumship is best understood as a mechanism of negotiated inclusion. It creates a cultural space in which ambiguity can be managed without requiring the complete reorganization of the wider moral order. Taywaditep (2001), in discussing the cultural regulation of gender and sexuality in Thailand, points to the importance of socially bounded recognition. That perspective is useful here because it helps explain why mediumship can accommodate difference without necessarily normalizing it in universal terms.

This point is reinforced by Matzner and Costa (2015), who show that gender diversity in Thai contexts is often recognized through hierarchically structured social frames rather than through egalitarian inclusion. This process depends on a delicate balance. Mediumship may permit the embodiment of difference, but it also subjects that embodiment to ritual discipline, public scrutiny, and moral evaluation. Inclusion is therefore negotiated rather than guaranteed. The medium becomes acceptable not because all difference is embraced, but because spiritual practice supplies a recognized framework through which difference can be interpreted as purposeful, beneficial, and culturally manageable.

4. Futurity and the Re-signification of Spirits

A final implication concerns futurity. The analysis does not support a simple narrative in which spirit beliefs either survive unchanged or disappear under modern conditions. What becomes more visible instead is a struggle over how spirits will be interpreted in relation to changing understandings of gender, legitimacy, and personhood. Meyer (2003), writing on social stress and minority positioning, is helpful here because he shows that cultural meanings are often reshaped under conditions of tension rather than abandoned altogether. Applied to this article, such a perspective suggests that the future of spirits is tied not to decline alone, but to reinterpretation under pressure.

This means that the future of spiritual meaning is not singular. Some trajectories may reinforce inherited gender hierarchies, others may allow limited accommodation, and still others may support broader symbolic transformation. The future of spirits, therefore, should be understood as plural, contested, and uneven. What matters most is not whether spirits remain in some abstract sense, but what kinds of moral worlds they come to authorize as communities negotiate changing forms of difference.

5. Research Propositions (RP)

RP1: In Lower Northeastern Thai folk culture, spirits function as gendered moral authorities that reproduce normative expectations of bodily conduct, sexuality, and social roles, while remaining open to reinterpretation through ritual performance and communal evaluation.

RP2: Gender-diverse individuals engaged in spirit-related roles are more likely to gain localized ritual legitimacy than durable structural equality, producing a pattern of conditional inclusion that varies across settings, audiences, and institutional contexts.

RP3: Spirit mediumship operates as a mechanism of negotiated inclusion by making gendered difference culturally intelligible within ritual frameworks, while leaving broader hierarchies of stigma and exclusion largely intact.

RP4: The future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture is shaped less by the decline of spirits than by their re-signification under changing gender configurations, producing regulatory, negotiated, and transformative modes of futurity.

RP5: Symbolic recognition within spiritual domains does not by itself eliminate structural inequality; rather, it reveals the uneven relationship between cultural legitimacy, moral authority, and broader social inclusion.

6. Concluding Note to the Discussion

The discussion has shown that gender and spirits are not separate domains brought into contact from time to time. They are mutually constitutive dimensions of cultural life. Spirits help organize gendered meaning, while changing gender configurations expose the elasticity, limits, and future trajectories of spiritual authority. In Lower Northeastern Thai folk culture, this relationship is especially visible because spirit beliefs continue to function as living infrastructures of moral interpretation. The next section concludes the article by restating the central argument and clarifying its broader significance for the study of gender, spirituality, and cultural transformation.

Conclusion

This article has argued that the future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture cannot be understood apart from changing configurations of gender. Rather than treating spirits as static remnants of tradition, the study has conceptualized them as adaptive cultural infrastructures that continue to organize moral life, ritual legitimacy, and community interpretation under contemporary conditions of social change. Through a conceptual synthesis of relevant

scholarship, the article has shown that spirits remain socially significant not because they resist change, but because they are capable of absorbing, translating, and re-signifying it.

In relation to the first objective, the analysis has shown that spirits continue to function as cultural and moral structures in Lower Northeastern Thai folk culture. They shape understandings of propriety, social obligation, embodiment, and communal order, while also mediating the relationship between inherited cosmologies and lived social realities. In relation to the second objective, the article has demonstrated that gender and gender diversity are negotiated through spirit-related practices, ritual roles, and spirit mediumship in ways that are culturally intelligible yet socially uneven. Spiritual settings may open spaces for recognition, but that recognition is often conditional, localized, and dependent on ritual legitimacy rather than broader equality. In relation to the third objective, the study has argued that the future of spiritual meaning is being re-signified under changing gender configurations, producing multiple possible trajectories of continuity, accommodation, and symbolic transformation.

A central conclusion of the article is that ritual legitimacy and structural equality are not the same. Gender-diverse individuals may gain spiritual recognition within particular ritual contexts while still facing exclusion, stigma, or vulnerability in everyday institutional life. This distinction is critical because it prevents overly celebratory readings of spiritual inclusion and allows for a more precise understanding of how recognition operates across different domains of social life. Spirit mediumship, in this regard, is best understood neither as a fully emancipatory sphere nor as a mere extension of domination, but as a negotiated cultural space in which difference can become meaningful, legitimate, and yet still bounded.

The article therefore concludes that the future of spirits should not be framed as a question of simple survival or disappearance. What matters more is how spirits are interpreted, mobilized, and re-located within emerging moral worlds. Some trajectories may reinforce inherited gender hierarchies, some may allow limited accommodation, and others may support broader symbolic transformation. The future of spiritual meaning in Lower Northeastern Thai folk culture is thus plural, contested, and historically open. It is shaped by ongoing struggles over legitimacy, gender, morality, and the terms through which communities recognize what it means to be human.

In theoretical terms, this study contributes to scholarship on gender, spirituality, and Thai folk culture by proposing that spirits should be understood as living infrastructures of cultural interpretation. This perspective makes it possible to move beyond the binary of tradition versus modernity and toward a more dynamic account of how moral worlds endure through adaptation. Future research may build on this argument by examining more closely how different local

communities, ritual practitioners, and gender-diverse actors negotiate spiritual meaning across specific provincial and subregional contexts in Lower Northeastern Thailand.

References

- Allen, M. P., & Coleman, E. (2017). *Transcendents: Spirit mediums in Burma and Thailand*. Daylight Books.
- Baird, I. G. (2014). The cult of Phaya Narin Songkhram: Spirit mediums and shifting sociocultural boundaries in northeastern Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 45(1), 50–73. <https://doi.org/10.1017/S0022463413000593>
- Bilmes, J. (1995). On the believability of Northern Thai spirit mediums. *Journal of the Siam Society*, 83, 231–238.
- Boossabong, P. (2025). *Empathetic policy design: Emotional engagement, inclusive space, and empowered deliberation*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-75002-1>
- Brac de la Perrière, B., & Jackson, P. (2022). Introduction – worlds more enchanted: Reformulations of spirit mediumship and divination in mainland Southeast Asia. In B. Brac de la Perrière & P. Jackson (Eds.), *Spirit possession in Buddhist Southeast Asia: Worlds ever more enchanted* (pp. 1–41). Nordic Institute of Asian Studies.
- Chatthiphot, P., Phuraya, N., Saensuriwong, Y., & Srikhao, P. (2025). Woven textiles in the ritual of spirit worship of the Tai ethnic group in the Mekong Basin. *Asian Journal of Arts and Culture*, 25(1), e268687. <https://doi.org/10.48048/ajac.2025.268687>
- Cohen, E. (2020). Spirit mediumship and the state in mainland Southeast Asia: A comparative perspective. *Journal of Southeast Asian Studies*, 51(1–2), 72–94. <https://doi.org/10.1017/S0022463420000223>
- Coleman, E., Allen, M. P., & Ford, J. V. (2018). Gender variance and sexual orientation among male spirit mediums in Myanmar. *Archives of Sexual Behavior*, 47(4), 987–998. <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1172-0>
- Coleman, E., Ford, J. V., & Banik, S. (2025). Gender-diverse male spirit mediums in Northern Thailand: Intersection of spiritual role, societal acceptance, stigma, and discrimination. *International Journal of Transgender Health*. <https://doi.org/10.1080/26895269.2025.2575103>
- Fordham, G. (2014). *HIV/AIDS and the social consequences of untamed biomedicine: Anthropological complicities*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315757292>
- Garvey, C. M., & Jones, R. (2021). Is there a place for theoretical frameworks in qualitative research? *International Journal of Qualitative Methods*, 20. <https://doi.org/10.1177/1609406920987959>

- Green, H. E. (2014). Use of theoretical and conceptual frameworks in qualitative research. *Nurse Researcher*, 21(6), 34–38. <https://doi.org/10.7748/nr.21.6.34.e1252>
- Irvine, W. (1984). Decline of village spirit cults and growth of urban spirit mediumship: The persistence of spirit beliefs, the position of women and modernization. *Mankind*, 14(4), 315–324.
- Jackson, P. A. (2012). The political economy of twenty-first century Thai supernaturalism: Comparative perspectives on cross-genderism and limits to hybridity in resurgent Thai spirit mediumship. *South East Asia Research*, 20(4), 611–622.
- Julakarn, S., Nachaisin, D., & Julakarn, P. (2025). Folkloric perspectives of spiritual essence (khway) in Northeastern Thailand. *Discover Global Society*, 3(1), 31. <https://doi.org/10.1007/s44282-025-00172-x>
- Kitiarsa, P. (2005). Beyond syncretism: Hybridization of popular religion in contemporary Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 36(3), 461–487.
- Lin, Y.-S. (2019). The practices and networks of female Yiguan Dao members in Buddhist Thailand. *Nova Religio*, 22(3), 84–107. <https://doi.org/10.1525/nr.2018.22.3.84>
- Matzner, A., & Costa, L. M. (2015). Kathoey. In P. Whelehan & A. Bolin (Eds.), *The international encyclopedia of human sexuality* (pp. 633–647). Wiley-Blackwell.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>
- Moallef, S., Salway, T., Phanuphak, N., Kivioja, K., Pongruengphant, S., & Hayashi, K. (2022). The relationship between sexual and gender stigma and difficulty accessing primary and mental healthcare services among LGBTQI+ populations in Thailand: Findings from a national survey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20(6), 3244–3261. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00740-7>
- Morris, R. C. (2000). *In the place of origins: Modernity and its mediums in northern Thailand*. Duke University Press.
- Pasque, P. A., & Gilbert, C. (2023). Theoretical and conceptual frameworks: Understanding the role of theory in congruent research designs. In *A Practical Guide to Teaching Research Methods in Education: Lesson Plans and Advice from Faculty* (pp. 52–61). <https://doi.org/10.4324/b23320-11>
- Pearce, M. (2011). Accommodating the discarnate: Thai spirit houses and the phenomenology of place. *Material Religion*, 7(3), 344–373. <https://doi.org/10.2752/175183411X13172844495939>

- Pinthongvijayakul, V. (2019). Performing alterity of desire: Bodiliness and sexuality in spirit mediumship in Northeast Thailand. *American Anthropologist*, 121(1), 101–112.
<https://doi.org/10.1111/aman.13160>
- Sarakan, P. K. P., Phothisare, S., & Pantachai, T. (2009). Cultural combination of basic beliefs of Buddhism, Brahman and spirit worship towards the stability of the Isan community. *European Journal of Social Sciences*, 10(3), 462–467.
- Sawamoto, A. (2001). Cultural dimensions of regional development: A study of the Northeast Region of Thailand. *Regional Development Dialogue*, 22(2), 198–208.
- Srikummoon, P., Thanutan, Y., Manojai, N., Prasitwattanaseree, S., Boonyapisomparn, N., Kummaraka, U., Pateekhum, C., Chiawkhun, P., Owatsakul, C., Maneeton, B., Maneeton, N., Kawilapat, S., & Traisathit, P. (2022). Discrimination against and associated stigma experienced by transgender women with intersectional identities in Thailand. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 16532. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416532>
- Suwanlert, S. (1976). Neurotic and psychotic states attributed to Thai “Phii Pob” spirit possession. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 10(1A), 119–123.
- Tambiah, S. J. (1970). *Buddhism and the spirit cults in North-East Thailand*. Cambridge University Press.
- Tanabe, S. (1991). Spirits, power and discourse of female gender: The phi meng cult of northern Thailand. In M. Chitakasem & A. Turton (Eds.), *Thai constructions of knowledge* (pp. 183–207). School of Oriental and African Studies.
- Taywaditep, K. J. (2001). Marginalization among the marginalized: Gay men’s anti-effeminacy attitudes. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 1–28. https://doi.org/10.1300/J082v42n01_01
- Tiwattanon, P. P., & Tansrisook, S. (2024). “Pha Khao” – the White Recluse: Origins and integration of ordination in a forest monastery in the school of Venerable Man Bhūridatto. *Journal of Thai Studies*, 20(1), e260631. <https://doi.org/10.58837/CHULA.JTS.20.1.6>
- UNDP. (2019). *Tolerance but not inclusion: A national survey on experiences of discrimination and social attitudes towards LGBT people in Thailand*. Bangkok: United Nations Development Programme.
- Varpio, L., Paradis, E., Uijtdehaage, S., & Young, M. (2020). The distinctions between theory, theoretical framework, and conceptual framework. *Academic Medicine*, 95(7), 989–994.
<https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000003075>
- Walker, A. (2006). Matrilineal spirits, descent and territorial power in northern Thailand. *The Australian Journal of Anthropology*, 17(2), 196–215.

- Wattanagun, K. (2025). Devoured by ravenous spirits: Absurd deaths, obscure diagnosis, and the Phi Pob tradition in Northeast Thailand. *Western Folklore*, 84(1), 11–45.
- Wilson, A. (2004). *The intimate economies of Bangkok: Tomboys, tycoons, and Avon ladies in the global city*. Routledge.
- Yip, S. Y., & Zeng, S. A. (2025). Developing an analytical framework for multi-level data analysis in qualitative inductive studies. *International Journal of Qualitative Methods*, 24.
<https://doi.org/10.1177/16094069251401328>

กระบวนการบรรเลงซออุ้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก
The Performance Process of the Saw U in the Homrong Hun Krabok

วสวัตดี ทองรักษ์
Wasawat Thongrak

อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Lecturer, faculty of Humanities and Social Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Email: Wasawat.t@ubru.ac.th

Received: Apr 02, 2026; Revised: May 18, 2026; Accepted: Jun 11, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการบรรเลงซออุ้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก กรณีศึกษาการถ่ายทอดของครูสุริยะ ชิตท้วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบรรเลง ลักษณะทางดนตรี และวิเคราะห์การบรรเลงซออุ้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการบันทึกการบรรเลงซออุ้จากครูสุริยะ ชิตท้วม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงสถิติลักษณะ

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบรรเลงซออุ้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีรูปแบบและลำดับขั้นตอนที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ ซออุ้ทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินทำนองและถ่ายทอดอารมณ์ของการแสดง โครงสร้างทำนองประกอบด้วยช่วงขึ้นเพลง ช่วงทำนองหลัก และช่วงลงจบ ดำเนินอยู่ในระบบเสียงปัญจมูลทางกลางแหลบ ใช้จังหวะฉิ่งสองชั้นแบบจีนร่วมกับหน้าทับจีน นอกจากนี้ยังพบการใช้เทคนิคการบรรเลงซออุ้ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การพรมเสียง การสะบัดนิ้ว การรูดเสียง และการใช้คันชักอย่างมีแบบแผน

คำสำคัญ: ซออุ้ โหมโรง หุ่นกระบอก

Abstract

This study entitled “*The Performance Process of the Saw U in Homrong Hun Krabok: A Case Study of the Transmission Process by Kru Suriya Chitthouam*” aimed to investigate the performance process, musical characteristics, and performance techniques of the Saw U in the composition *Homrong Hun Krabok*. This research employed a qualitative research methodology. Data were collected through documentary research and fieldwork, including in-depth interviews, observations, and recordings of Saw U performances by Kru Suriya Chitthouam. The data were analyzed using content analysis and musicological analysis.

The findings revealed that the performance process of the Saw U in *Homrong Hun Krabok* follows a systematically inherited structure and sequence. The Saw U functions as a significant melodic instrument that plays an important role in melodic progression and emotional expression in the performance. The melodic structure consists of an introductory section, the main melodic section, and a concluding section, performed within the pentatonic *Klang Haeb* mode. The composition employs the Chinese-style *ching* rhythmic pattern in the two-level rhythmic structure together with the *Na Thap Chin* rhythmic framework. In addition, distinctive Saw U performance techniques were identified, including tremolo bowing, finger flicking, glissando, and systematic bowing techniques.

Keywords: Saw U, Homrong, Hun Krabok

บทนำ

หุ่นกระบอกนับเป็นหนึ่งในมรดกที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและความสร้างสรรค์ของคนไทยอย่างลึกซึ้ง มีประวัติความเป็นมาที่สามารถสืบย้อนไปถึงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีหม่อมราชวงศ์เกาะ พยัคฆเสนา เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์หุ่นกระบอกในรูปแบบใหม่ เรียกว่า หุ่นคุณเกาะ (สิปวิชัย กิ่งแก้ว, 2559) หุ่นกระบอกมีลักษณะโดดเด่นคือเป็นหุ่นขนาดเล็ก สูงราวหนึ่งฟุต แกะสลักศีรษะและมือจากไม้ ส่วนลำตัวทำจากกระบอกไม้ไผ่ มีการตกแต่งเสื้อผ้าเลียนแบบละครรา การเชิดหุ่นต้องอาศัยผู้เชิดที่ซ่อนตัวอยู่หลังฉาก โดยใช้ไม้บังคับที่เรียกว่า ตะเกียบ ควบคุมให้หุ่นเคลื่อนไหวสอดคล้องกับจังหวะเพลงและคำพากย์ ก่อให้เกิดการแสดงที่มีชีวิตชีวาและสร้างสุนทรียะแก่ผู้ชม

ดนตรีที่ประกอบการแสดงหุ่นกระบอกมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำเนินเรื่องและการสร้างบรรยากาศ โดยเฉพาะเพลงโหมโรง ที่ทำหน้าที่เป็นบทเพลงเริ่มต้นของการแสดง เพลงโหมโรงมีวัตถุประสงค์สองประการสำคัญ คือ เป็นสัญญาณประกาศให้ผู้ชมรับรู้ถึงการเริ่มต้นการแสดง และเป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลของงาน (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) การแสดงหุ่นกระบอกใช้เพลงโหมโรงชุดเดียวกับการแสดงประเภทอื่น ๆ ได้แก่ โหมโรงเย็น

แต่มีลักษณะเฉพาะเพิ่มเติม กล่าวคือ หลังการบรรเลงเพลงโหมโรงและเพลงวา จะต่อด้วยเพลงเข้าปี่นอก เพลงปี่นตลิ่งนอก และรั้วสามลา เมื่อถึงจังหวะที่หุ่นปรากฏตัว เครื่องดนตรีสำคัญอย่าง ซออู้ จะบรรเลงทำนองโหมโรงหุ่นกระบอกซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า ทำนองหุ่นกระบอก โดยมีเครื่องประกอบจังหวะแบบจีนคลอไปด้วย ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางดนตรีที่แตกต่างจากนาฏศิลป์ประเภทอื่น

ซออู้ในบริบทของหุ่นกระบอกมีหน้าที่พิเศษที่ต่างไปจากการบรรเลงในวงเครื่องสายหรือวงมโหรีทั่วไป โดยทั่วไปซออู้มีหน้าที่เป็นเครื่องประสานทำนอง ทำให้เกิดเสียงเคล้าคลอหยอกล้อไปกับทำนองหลัก แต่ในหุ่นกระบอก ซออู้เป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการบรรเลงทำนองหุ่นกระบอก โดยสีเคล้าไปกับการร้อง ทำให้เกิดความกลมกลืนระหว่างเสียงเครื่องสายกับเสียงร้องอย่างลงตัว (ราชบัณฑิตยสภา, 2560) ลักษณะนี้ทำให้การแสดงหุ่นกระบอกมีบรรยากาศเฉพาะที่ไม่อาจหาได้จากการแสดงอื่น และยังสะท้อนถึงความละเอียดอ่อนของศิลปะการผสมผสานระหว่างเสียงดนตรีและท่ารำของหุ่น ครูสุริยะ ชิตท้วม ได้กล่าวถึงการบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกและเพลงหุ่นกระบอกไว้ว่า “หุ่นกระบอก จะมีทางเฉพาะของหุ่นกระบอก เราต้องได้ทางก่อนถึงจะไปสัดกันได้ ตอนสัดนี้ก็ต้องดูบท ฟังนักร้องด้วย ในชุดนั้นก็จะมียี่สิบสี่ขา ยี่สิบสี่ขานี้จะคล้ายกับหุ่นกระบอกแต่ก็ไม่เหมือนกันยี่สิบสี่ขาจะสัดกันไปเรื่อยแต่หุ่นกระบอกจะมีทาง แล้วก็โหมโรงหุ่น โหมโรงหุ่นนี้ก็คือหุ่นกระบอกนั่นแหละ” (สุริยะ ชิตท้วม, 2564)

หลักฐานจากสารสนสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กล่าวถึงเรื่อง ตาสี่ขา หุ่นกระบอก ยังสะท้อนภาพบรรยากาศในอดีตว่าหุ่นกระบอกเคยเป็นมหรสพที่ได้รับความนิยมสูง ผู้ชมจำนวนมากรู้สึกประทับใจต่อเสียงดนตรีโหมโรงและลีลาการเชิดหุ่นที่สอดคล้องกัน (พูนพิศ อดายุกุล, 2552) แม้ในปัจจุบันหุ่นกระบอกจะไม่ได้ได้รับความนิยมดังเช่นเดิม แต่คุณค่าที่แฝงอยู่ในเสียงซออู้และทำนองหุ่นกระบอกยังคงเป็นร่องรอยที่บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของศิลปะการแสดงไทย

การศึกษาบทบาทของซออู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้เห็นถึงโครงสร้างทางดนตรี เทคนิคการบรรเลง และคุณค่าที่ซออู้มีต่อการสร้างอัตลักษณ์ของหุ่นกระบอกอย่างชัดเจน ผู้วิจัยเลือกศึกษาการบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ของครูสุริยะ ชิตท้วม ครูผู้เชี่ยวชาญด้านการบรรเลงเพลงเดี่ยวและเพลงประกอบการแสดง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะนำไปสู่การอนุรักษ์องค์ความรู้ที่ถูกต้อง และเป็นรากฐานสำหรับการแสดงดนตรีไทยให้คงอยู่คู่กับสังคมอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนางานวิชาการด้านดุริยางคศิลป์และการศึกษาดนตรีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการบรรเลง ลักษณะทางดนตรี และวิเคราะห์การบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก การศึกษาการถ่ายทอดของครูสุริยะ ชิตท้วม

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เชิงดนตรีและการเก็บข้อมูลภาคสนามจากครูดนตรีไทยและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหุ่นกระบอก เพลงโหมโรง เพลงหุ่นกระบอก และการบรรเลงซอฮู้ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดดนตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ และฐานข้อมูลทางวิชาการผ่านเว็บไซต์ Thaijo และฐานข้อมูลงานวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกครูดนตรีไทยและผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ไทยและการแสดงหุ่นกระบอก โดยมีครูสุริยะ ชิตท้วม เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งการสังเกตการณ์การบรรเลงซอฮู้จากการถ่ายทอดและการฝึกซ้อม พร้อมบันทึกเสียง ภาพ และวิดีโอ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เชิงดนตรี

3. การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย ได้แก่ กระบวนการบรรเลงซอฮู้ ลักษณะทางดนตรี และแนวทางการถ่ายทอด พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล

4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากเอกสารและการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เชิงดนตรีในด้านโครงสร้างทำนอง เทคนิคการบรรเลง จังหวะ และบทบาทของซอฮู้ ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก จากนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การสรุปผลและจัดทำรายงานวิจัย

หลังจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการบรรเลงซอฮู้และดนตรีประกอบการแสดงหุ่นกระบอก

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

การแสดงหุ่นกระบอกมีรูปแบบการใช้ดนตรีที่มีความเป็นระเบียบแบบแผน โดยเริ่มต้นด้วยการบรรเลงเพลงโหมโรง เช่นเดียวกับการแสดงนาฏศิลป์ประเภทอื่น ๆ ซึ่งนิยมใช้ชุดโหมโรงเย็น หลังจากจบโหมโรงและลงเพลงแล้ว จะตามด้วยเพลงช้าปี่นอก เพลงปี่นวลนอก และร่ำสามลา เพื่อดำเนินบรรยากาศเข้าสู่ช่วงที่หุ่นเริ่มปรากฏตัว เมื่อถึงจังหวะที่หุ่นเข้าฉาก เครื่องดนตรีหลักอย่างซออู้ จะมีบทบาทสำคัญ โดยทำหน้าที่บรรเลงทำนองโหมโรงหุ่นกระบอก ซึ่งถือเป็นทำนองหุ่นกระบอก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะการแสดงประเภทนี้ การบรรเลงทำนองดังกล่าวจะมีเครื่องกำกับจังหวะแบบเพลงสำเนียงจีนประกอบ ทำให้เกิดสีสันและบรรยากาศที่แตกต่างจากนาฏศิลป์ไทยรูปแบบอื่นอย่างชัดเจน จากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงเสมอเพื่อดำเนินเรื่องต่อไป (ราชบัณฑิตยสภา, 2560)

เพลงหุ่นกระบอก

เพลงหุ่นกระบอกมีสถานะเป็นเพลงร้องที่ใช้ประกอบการเชิดหุ่นกระบอกโดยตรง และยังมีการนำไปใช้ร้องประกอบละคร เช่น พระอภัยมณี เช่นเดียวกัน (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์, 2542) ทั้งนี้ บางครั้งมีการเรียกเพลงหุ่นกระบอกว่า เพลงสังขาร เนื่องจากมีความใกล้เคียงกันทั้งในเชิงทำนองและการใช้ในการแสดง ทำให้ทั้งสองเพลงมีความสัมพันธ์แนบแน่นและอาจใช้แทนกันได้บางบริบท

เพลงสังขาร

เพลงสังขารเป็นทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการเชิดหุ่นกระบอก โดยเฉพาะในโอกาสที่ต้องดำเนินเรื่องให้กระชับและรวบรัด นิยมใช้ซออู้เป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงคลอไปกับการขับร้อง เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างเสียงร้องกับดนตรี (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์, 2542) นอกจากนั้น เพลงสังขารยังได้รับการนำไปใช้ประกอบการแสดงละครรำและละครพูด

ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงซออู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก จากครูสุริยะ ชิตท้วม ซึ่งท่านได้รับการถ่ายทอดทางเพลงและกลวิธีการสีซออู้ ครูธีระ ภูมณี และครูวรยศ สุขสายชล ตั้งแต่เมื่อครั้งยังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ การวิเคราะห์ทางเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก นี้เป็นเพลงที่ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดจากการบรรเลงเพลงบทละครหุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณี ตอนนางผีเสื้อสมุทรลักพระอภัยมณี ฉบับกรมศิลปากร เป็นการวิเคราะห์เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของทางเพลงและเพื่อแสดงอัตลักษณ์การบรรเลงซออู้เฉพาะของครูสุริยะ ชิตท้วม

จากการสัมภาษณ์ สุริยะ ชิตท้วม (2564) ผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการบรรเลงและการแสดงหุ่นกระบอก ได้ให้ข้อมูลว่า การบรรเลงซออู้ในหุ่นกระบอก มีทางเฉพาะที่สืบทอดกันมาโดยตรง กล่าวคือ ผู้บรรเลงจำเป็นต้องเรียนรู้ทางเดิมของหุ่นกระบอกให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การสืบทอดได้ การบรรเลงในบริบทหุ่นกระบอก ผู้บรรเลงซออู้ไม่เพียงแต่ดำเนินทำนองตามทางเพลง หากแต่ต้องฟังและปรับตามนักร้อง รวมทั้งสอดคล้องกับบทในการแสดง การบรรเลงจึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้ทางเพลงและบทร้องของการแสดง ในชุดการบรรเลงของหุ่นกระบอกมีเพลงสำคัญคือ เพลงสังขาร ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับทำนองหุ่นกระบอก แต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด โดยเพลงสังขารมี

ลักษณะการสืบทอดไปเรื่อย ๆ ผู้บรรเลงสามารถสร้างสรรค์การเคลื่อนที่ของทำนอง ขณะที่ทำนองหุ่นกระบอกรับมีทางที่กำหนดไว้ชัดเจนและต้องยึดถือเป็นแบบแผนซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการขับร้องทำนองหุ่นกระบอกรับ การบรรเลงซออยู่ในทำนองหุ่นกระบอกรับ จึงมีความเป็นระบบมากกว่า ในขณะที่การบรรเลงเพลงสังขารจะมีความยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ได้มากกว่า และเพลงโหมโรงหุ่น ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของหุ่นกระบอกรับเช่นกัน ซึ่งการบรรเลงโหมโรงและการบรรเลงทำนองหุ่นกระบอกรับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทำหน้าที่บรรเลงเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของการแสดงหุ่นกระบอกรับในฐานะศิลปะการแสดงไทยที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

จากการศึกษาลำดับการแสดง จากบทละครหุ่นกระบอกรับเรื่องพระอภัยมณี ตอนนางผีเสื้อสมุทรลักพระอภัยมณี ฉบับกรมศิลปากรนั้น ซึ่งผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดเพลงทั้งหมดในบทละครหุ่นกระบอกรับเรื่องพระอภัยมณีตอนดังกล่าวนี้ จากครูสุริยะ ชิตท้วม พบว่าเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกรับนี้เป็นเพลงในลำดับที่ 2 บรรเลงต่อจากเพลงวางโรง เพลงถัดไปที่จะบรรเลงคือเพลงเสมอ และเพลงหุ่นกระบอกรับโดยมีทำนองร้อง ดังนี้

จะจับบท พี่น้อง สองกษัตริย์	บิดาตรัส ขับไล่ ออกไพศาล
เป็นกษัตริย์ จักรพรรดิ พิศดาล	มาเรียนการ เป่าปี่ กระบี่กระบอง
พระเชษฐา ว่าไอ้ เจ้าเพื่อนยาก	สู้ลำบาก บุกบัน ก้นทั้งสอง
เข้าถึงวัง ยังมีทัน ได้ทดลอง	ก็มาต้อง ยากเย็น เป็นไพศาล
พระอนุชา ว่าพระพี่ นี้ข้าลาด	เป็นชายชาติ ข้างงา ไม่กล้าหาญ
แม้ชีวัน ยังมีทัน บรรลี่ยาญ	ก็เชชวน ขอนไป คงได้ดี
พระเชษฐา ว่าจริง แล้วน้องรัก	เจ้าแหลมหลัก ดักเตือน สติพี่
พลาบประคอง น้องรัก จรลี	เข้าหยุดยั้ง ผีงันที เย็นสบาย

(จากบทละครหุ่นกระบอกรับเรื่องพระอภัยมณี ตอนนางผีเสื้อสมุทรลักพระอภัยมณี ฉบับกรมศิลปากร)

ซึ่งพบว่ามีโครงสร้างของเสียงตกตามรูปแบบกลอนแปดดังดังนี้

วรรคสดับ

----	--- ท	----	--- ท	----	--- ซ	----	--- พ
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

วรรครับ

----	--- ม	----	--- พ	----	--- ซ	----	--- ซ
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

วรรครอง

----	--- ท	----	--- ท	----	--- ซ	----	--- พ
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

วรรคส่ง

----	--- ม	----	--- พ	----	--- ซ	----	--- ซ
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

เทคนิคเฉพาะการบรรเลงซออู้

การบรรเลงซออู้มีเทคนิคเฉพาะที่หลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการแสดงออกทางดนตรี ทั้งในด้านจังหวะ น้ำเสียง และลีลาการสี โดยมีคำสำคัญดังนี้ (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, 2544)

คันชักหนึ่ง คันชักสอง และคันชักสี่ หมายถึงวิธีการสีคันชักที่ทำให้เกิดเสียง 1, 2 หรือ 4 ครั้ง ในหนึ่งคันชัก โดยทุกเสียงต้องมีความยาวเท่ากัน ชัดเจน และไม่สะดุด

นิ้วประ คือการใช้นิ้วกลางแตะลงบนสายขณะสีสายเปล่า เพื่อให้เกิดเสียงสูงต่ำสลับกันภายในคันชักเดียว

สะบัด มีสองลักษณะ ได้แก่ สะบัดนิ้ว ซึ่งใช้นิ้วกดสายให้ได้ 3 เสียงติดต่อกัน และ สะบัดคันชัก คือการขยับคันชัก “เข้า ออก เข้า” อย่างรวดเร็ว

พรมนิ้ว คือการแตะปลายนิ้วซ้าย ๆ เพื่อสร้างเสียงสลับที่ถี่และต่อเนื่อง มีทั้ง พรมนิ้วเปิด (จับด้วยเสียงเด่นของสายเปล่า), พรมนิ้วปิด (จับด้วยเสียงนิ้วที่พรม) และพรมนิ้วจาก หรือ ครั้นนิ้ว (ใช้นิ้วสองนิ้วกระทบลงบนสายพร้อมกัน)

เทคนิคเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างลีลาและความไพเราะเฉพาะของการบรรเลงซออู้ที่สะท้อนทั้งความละเอียดอ่อนและความเชี่ยวชาญของผู้บรรเลง ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาศิลปะการบรรเลงประกอบการแสดง โดยเฉพาะในบริบทของเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกที่ต้องการความประณีตในการถ่ายทอดอารมณ์และบรรยากาศ

โครงสร้างของเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

การบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก จะต้องตั้งเสียงซออู้ โดยปกติแล้ว สายทุ้มของซออู้ จะตั้งเสียงโด และสายเอกของซออู้จะตั้งเสียงซอล แต่ในการบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ในบทละครหุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณี ตอนนางผีเสื้อสมุทรลักพระอภัยมณี ฉบับกรมศิลปากรนี้ จะต้องตั้งเสียงซออู้ให้สูงขึ้นหนึ่งเสียง คือ สายทุ้มของซออู้จะตั้งเสียงเร และสายเอกของซออู้ จะตั้งเสียงลา แต่ผู้บรรเลงจะต้องคิดว่าเสียงของสายเปล่านั้นเป็นเสียงโดและเสียงซอล เพราะการบรรเลงเพลงก่อนเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกนั้นเป็นเพลงวาลงโรง ซึ่งใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงและเพลงต่อจากเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกนั้นเป็นเพลงเสมอ ซึ่งจะบรรเลงต่อกันไม่สามารถปรับลดสายได้ทันและเพื่อให้เสียงนั้นดำเนินต่อเนื่องกัน แต่ในบางบริบทผู้บรรเลงอาจจะใช้ซออู้ 2 คันก็ได้

โน้ตเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกจากการบรรเลงซออู้ในบทละครหุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณี ตอนนางผีเสื้อสมุทรลักพระอภัยมณี ฉบับกรมศิลปากร ผู้วิจัยได้รับถ่ายทอดจาก ครูสุริยะ ชิตท้วม

				--- ด	--- ช	--- ท	--- ช
- ด - ช	- ท - ช	- ด - ช	- ท - ด	ช ด ท ด	ท ช ฟ ม	- ด - ด	- ท - ช
- ฟ - ม	- ฟ - ช	ท ช ฟ ม	ฟ ช - -	- ฟ - ม	- ด - ท	--- ล	ด ช - -
- ม ฟ ช	ท ช ฟ ม	- - ฟ ด	ฟ ม - -	- ม ฟ ช	ท ช ฟ ม	- ด - ช	- ช ฟ ม
- ช - ฟ	- ร - ด	ร ด ท ช	ท ด - -	- ช - ฟ	- ร - ด	ร ด ท ช	- ท - ด

ตารางที่ 1 โน้ตเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

สังคีตลักษณ์

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ ตามแนวทางของรองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี (2559) ผลการวิเคราะห์การบรรเลงซออู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก มีลักษณะการดำเนินทำนองแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

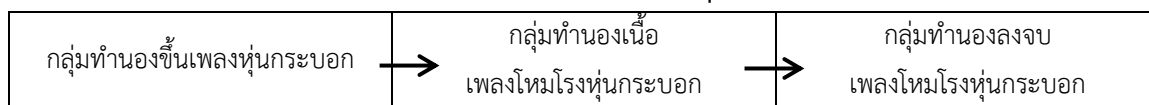
- 1.1 กลุ่มทำนองขึ้นเพลงหุ่นกระบอก
- 1.2 กลุ่มทำนองเนื้อเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก
- 1.3 กลุ่มทำนองลงจบเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

รูปแบบสังคีตลักษณ์ที่ปรากฏในการบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก เป็นดังนี้

A/B/C₁/C₂

กลุ่มทำนองขึ้นเพลงหุ่นกระบอก	สัญลักษณ์	A
กลุ่มทำนองเนื้อเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก	สัญลักษณ์	B
กลุ่มทำนองลงจบเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก	สัญลักษณ์	C

โครงสร้างการบรรเลงเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างการบรรเลงเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

จังหวะ

ผลการวิเคราะห์จังหวะของการบรรเลงซอู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก สามารถจำแนกจังหวะออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ เพลงหุ่นกระบอก มีโครงสร้างและสำนวนทำนองเป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น

กำกับจังหวะด้วยหน้าทับจีน และจังหวะฉิ่งเปิด - ปิด แบบเพลงสำเนียงจีน

จังหวะฉิ่ง ในการบรรเลงซอู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ใช้อัตราจังหวะฉิ่ง สองชั้น แบบเพลงสำเนียงจีน

จังหวะหน้าทับ ในการบรรเลงซอู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก กำกับจังหวะด้วยหน้าทับจีน

จังหวะฉิ่ง	----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
จังหวะหน้าทับ	----	--- ตึง	- ตึง - -	ตึง ตึง - ตึง	----	--- ตึง	- ตึง - -	ตึง ตึง - ตึง

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของจังหวะฉิ่ง และจังหวะหน้าทับ

บันไดเสียง

ผลการวิเคราะห์กลุ่มเสียงปัญจมูลของการบรรเลงซอู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ม ฟ ซ X ท ด X กลุ่มเสียงทางกลางแหลบ

กระสวนจังหวะทำนอง

กระสวนทำนองของการบรรเลงซอู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ผู้วิจัยพบว่ามีกระสวนทำนอง 9 ลักษณะดังนี้

1. --- X --- X
2. - X - X - X - X
3. X X X X X X X X
4. X X X X X X - -
5. --- X X X - -
6. - X X X X X X X
7. - - X X X X - -
8. - X - X - X X X
9. X X X X - X - X

จากการวิเคราะห์เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ผู้วิจัยได้ตัดกระสวนจังหวะทำนองมากลุ่มกระสวนละสองห้อง เพื่อจะตัดกระสวนที่ซ้ำกันออก จึงได้กระสวนทั้งสิ้น 9 ลักษณะ

กระสวนในรูปแบบจังหวะตกของตัวโน้ต ตัวที่ 2 และ 4 เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่า มีกระสวนที่ 2 เป็นหลัก คือ - X - X - X - X ซึ่งมีกระสวนที่คล้ายไปจากกรุกระสวนนี้ คือ กระสวนที่ 1, 3, 6, 8 และ 9 ซึ่งเป็นการเพิ่มตัวโน้ต

จังหวะย่อยลงไป ให้เพิ่มขึ้นจากกระสวนที่ 2 เช่น กระสวนที่ 2 ห้องที่ 1 นั้นมีลักษณะ - X - X การเพิ่มของกระสวนที่ 3 ห้องที่ 1 มีลักษณะ X X X X เป็นลักษณะการเพิ่มตัวโน้ตจังหวะย่อยตัวที่ 1 และ 3 ลงไป

กระสวนในรูปแบบจังหวะยก เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่า มีกระสวนที่ 5 เป็นหลัก คือ - - - X X X - - ซึ่งมีกระสวนที่ขยายออกไปจากกระสวนนี้ คือ กระสวนที่ 4 และ 7 มีลักษณะการขยายที่เพิ่มจังหวะย่อย ให้เต็มห้องแรก คือ กระสวนที่ 5 นั้นห้องแรกมีลักษณะ - - - X แต่ในกระสวนที่ 4 นั้นมีลักษณะ X X X X ซึ่งเป็นการเพิ่มตัวโน้ตจังหวะย่อยเข้าไปในกระสวนจังหวะหลัก

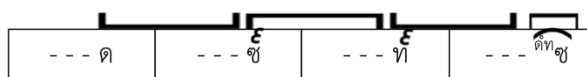
จากการวิเคราะห์กระสวนจังหวะทำนอง สรุปได้ว่า กระสวนจังหวะของทำนองเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกนี้มี 2 ลักษณะหลัก คือ - X - X - X - X และ - - - X X X - - ลักษณะที่พบอื่น ๆ นั้น เป็นการคลี่คลาย ตัดลง และขยายออกไปจากกระสวนทั้ง 2 ลักษณะนี้

กลวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษของซออู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

กลวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษของซออู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก เป็นการบรรเลงเริ่มต้นขึ้นของซออู้ หลังจากจบเพลงวาลงโรง ซออู้จะทำหน้าที่บรรเลงขึ้นมา และบรรเลงเป็นเครื่องดนตรีขึ้นเดียวจนจบเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกหลังจากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงทั้งวงด้วยเพลงเสมอ

มีประโยคเพลงทั้งหมด 5 ประโยคเพลง ในการบรรเลงเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ม พ ซ X ท ด X ทางกลางแหบ มีวิธีการบรรเลงโดยใช้กลวิธีการพรมประที่เสียงซอล การพรมปิดเสียงที่ เสียงมี และเสียงฟา การพรมจากเสียงที่ซอล การรูดเสียงเรโด และการสะบัดนิ้ว

ผู้วิจัยแสดงตัวอย่างกลวิธีที่ใช้ในการบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ในประโยคที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 4 เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ประโยคที่ 1

กลวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษของซออู้ เพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ประโยคที่ 1 เป็นการบรรเลงเริ่มต้นขึ้นของซออู้ หลังจากจบเพลงวาลงโรง ซออู้จะทำหน้าที่บรรเลงขึ้นมา และบรรเลงเป็นเครื่องดนตรีขึ้นเดียวจนจบเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกหลังจากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงทั้งวงด้วยเพลงเสมอ

ในประโยคที่ 1 อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ม พ ซ X ท ด X ทางกลางแหบ มีวิธีการบรรเลงเริ่มต้นด้วยเสียงโดห้องแรก โดยใช้คันชักออก จากนั้นบรรเลงเสียงซอล โดยใช้คันชักเข้า และใช้กลวิธีการพรมประที่เสียงซอล จากนั้นบรรเลงเสียงที่ โดยใช้คันชักออก และใช้กลวิธีการพรมปิดที่เสียงที่ และห้องสุดท้ายบรรเลงเสียง ดทซ ซึ่งเป็นการสะบัดนิ้วสามเสียง โดยใช้คันชักเข้า

จากการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ของบทเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกสะท้อนกระบวนการสร้างสรรค์ทางดนตรีไทยที่มีระบบและพัฒนาการต่อเนื่องในหลายระดับ ทั้งเชิงโครงสร้างทำนอง จังหวะ ระบบบันไดเสียง และกลวิธีเฉพาะของ

เครื่องสายไทยอย่างซอฮู้ การแบ่งกลุ่มทำนองออกเป็นช่วงขึ้นเพลง ช่วงทำนองหลัก และช่วงลงจบ สะท้อนแนวความคิดการวางทำนองแบบแม่แบบที่สามารถคลี่คลาย ขยาย หรือประดับทำนองให้มีความหลากหลายแต่ยังคงโครงสร้างหลักไม่กระทบกระสวนจังหวะและทำนอง ระบบกระสวนจังหวะหลักสองลักษณะ (- X - X - X - X และ - - X X X - -) จังหวะฉิ่งสองชั้นและหน้าทับจีน ทำให้เกิดเอกลักษณ์จังหวะยกและตก ที่ช่วยกำกับความต่อเนื่องทางของการดำเนินทำนอง นอกจากนี้ยังพบว่าทำนองอยู่ในระบบเสียงปัญจมูลทางกลางแหบ ม ฟ ซ X ท ด X ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่เอื้อต่อการบรรเลงทำนองที่โดดเด่นและการเพิ่มโน้ตในประโยคและเทคนิคการบรรเลง เช่น การพรมเสียง การสะบัด การกระทบเสียง และการใช้คันชักอย่างมีแบบแผน ช่วยให้ซอฮู้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำทำนองในช่วงโหมโรง ก่อนที่วงปี่พาทย์จะเข้าสู่การบรรเลงทั้งวงได้อย่างกลมกลืน ผลดังกล่าวจึงสะท้อนกลวิธีการบรรเลงระหว่างตัวเพลง เครื่องดนตรี และระบบจังหวะในการสร้างเอกลักษณ์ทำนองของโหมโรงหุ่นกระบอกที่มีสำเนียงจีนอย่างลึกซึ้งและการเชื่อมเสียงระหว่างซอฮู้และวงปี่พาทย์อย่างกลมกลืน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก กรณีศึกษาการถ่ายทอดของครูสุริยะ ชิตท้วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบรรเลง ลักษณะทางดนตรี และวิเคราะห์การบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และข้อมูลภาคสนามร่วมกับการวิเคราะห์เชิงสังคีตลักษณ์ ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. กระบวนการบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

ผลการศึกษาพบว่า การบรรเลงซอฮู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์กับบริบทของการแสดงหุ่นกระบอกอย่างชัดเจน ซอฮู้ทำหน้าที่เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลักในช่วงโหมโรง โดยเริ่มบรรเลงหลังจากจบเพลงวาลงโรง และดำเนินทำนองเพียงเครื่องเดียวก่อนที่วงปี่พาทย์จะเข้าสู่การบรรเลงเพลงเสมอ การบรรเลงลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของซอฮู้ในการเชื่อมโยงบรรยากาศของการแสดงเข้าสู่เนื้อเรื่อง รวมถึงการกำหนดอารมณ์และเอกลักษณ์ของการแสดงหุ่นกระบอก ผู้บรรเลงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในทางเพลงเดิมของหุ่นกระบอกอย่างถูกต้องก่อนจึงจะสามารถพัฒนากลวิธีการบรรเลงและการสีต้นได้อย่างเหมาะสม การบรรเลงไม่ได้มุ่งเพียงการดำเนินทำนองเท่านั้น แต่ยังต้องสัมพันธ์กับการขับร้อง จังหวะของการแสดง และบทดำเนินเรื่องของตัวละคร ผู้บรรเลงจึงต้องอาศัยทั้งทักษะทางดนตรี ความเข้าใจในบทร้อง และประสบการณ์ในการบรรเลงประกอบการแสดงร่วมกัน และยังพบว่าการตั้งเสียงซอฮู้สำหรับเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีลักษณะเฉพาะ โดยผู้บรรเลงจะต้องปรับระดับเสียงของซอฮู้ให้สูงขึ้นหนึ่งเสียงจากการตั้งสายปกติ กล่าวคือ สายทุ้มตั้งเสียงเร และสายเอกตั้งเสียงลา แต่ยังคงใช้แนวความคิดการดำเนินเสียงแบบเดิม เพื่อให้สามารถเชื่อมต่อการบรรเลงของวงปี่พาทย์ได้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและประสบการณ์เฉพาะของผู้บรรเลงในบริบทการแสดงหุ่นกระบอก

2. ลักษณะทางดนตรีของเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

ผลการศึกษาพบว่า เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีโครงสร้างทางดนตรีที่เป็นระบบและมีลักษณะเฉพาะของเพลงสำเนียงจีน สามารถแบ่งโครงสร้างทำนองออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่มทำนองขึ้นเพลง กลุ่มทำนองเนื้อเพลง และกลุ่ม

ทำนองลงจบเพลง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์เป็น A/B/C ตามแนวทางการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ของพิชิต ชัยเสรี การแบ่งโครงสร้างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นรูปแบบการดำเนินทำนองที่มีความต่อเนื่องและมีการจัดวางทำนองอย่างเป็นระบบ

กลุ่มเสียง พบว่าทำนองดำเนินอยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ม ฟ ซ X ท ด X ทางกลางแหลบ ซึ่งเป็นกลุ่มเสียงที่มีลักษณะเฉพาะและเอื้อต่อการสร้างสำเนียงของเพลงหุ่นกระบอก การดำเนินทำนองมีการใช้เสียงตกและเสียงผ่านอย่างสัมพันธ์กับโครงสร้างของกลอนร้อง ส่งผลให้การบรรเลงซออู้สามารถเชื่อมโยงกับการขับร้องได้อย่างกลมกลืน

จังหวะ พบว่าเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกใช้อัตราจังหวะสองชั้น กำกับจังหวะด้วยหน้าทับจีนและจังหวะฉิ่งแบบเพลงสำเนียงจีน ส่งผลให้เกิดลักษณะจังหวะยกและจังหวะตกที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงหุ่นกระบอก

กระสวนจังหวะของทำนอง พบว่ามีลักษณะสำคัญ 2 รูปแบบ ได้แก่ กระสวนแบบ - X - X - X - X และ กระสวนแบบ - - - X X X - - ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของการดำเนินทำนอง โดยกระสวนอื่น ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงเป็นการคลี่คลาย ขยาย หรือเพิ่มจังหวะย่อยจากกระสวนหลักทั้งสองลักษณะนี้

ลักษณะทางดนตรีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทำนอง จังหวะ และลักษณะสำเนียงเพลงหุ่นกระบอก ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางดนตรีของเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกในบริบทการแสดงหุ่นกระบอกไทย

3. การวิเคราะห์การบรรเลงซออู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก

ผลการศึกษาพบว่า การบรรเลงซออู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีการใช้กลวิธีการบรรเลงที่หลากหลายและมีลักษณะเฉพาะ เพื่อสร้างสำเนียง อารมณ์ และอัตลักษณ์ของบทเพลง กลวิธีสำคัญที่ปรากฏ ได้แก่ การพรมประ การพรมปิด การพรมจาก การสะบัดนิ้ว การรูดเสียง และการใช้คันชักในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นเทคนิคที่ช่วยเพิ่มความละเอียดอ่อนและความไพเราะของการบรรเลง การใช้กลวิธีดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินทำนองและการเชื่อมโยงโครงสร้างของบทเพลง เช่น การพรมประและการพรมปิดช่วยเน้นเสียงสำคัญของทำนอง การสะบัดนิ้วช่วยเพิ่มความเคลื่อนไหวของจังหวะย่อย และการรูดเสียงช่วยสร้างความต่อเนื่องของการดำเนินทำนอง เทคนิคเหล่านี้ทำให้ซออู้สามารถถ่ายทอดอารมณ์ของเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกได้อย่างชัดเจน และผลการวิเคราะห์ยังพบว่าการบรรเลงซออู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีลักษณะการดำเนินทำนองที่สัมพันธ์กับโครงสร้างจังหวะอย่างเป็นระบบ โดยผู้บรรเลงต้องควบคุมการใช้คันชัก การลงน้ำหนักเสียง และจังหวะการดำเนินทำนองให้สอดคล้องกับหน้าทับและจังหวะฉิ่งของวงปี่พาทย์ ส่งผลให้เกิดความกลมกลืนระหว่างการบรรเลงซออู้กับการดำเนินจังหวะของการแสดง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการบรรเลง ลักษณะทางดนตรี และวิเคราะห์การบรรเลงซอในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก กรณีศึกษาครูสุริยะ ชิตท้วม ผลการวิจัยพบว่า ซอมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองหุ่นกระบอก ถ่ายทอดอารมณ์ และเอกลักษณ์ของการแสดงหุ่นกระบอก ซึ่งเชื่อมระหว่างทำนอง จังหวะ การขับร้อง และการดำเนินเรื่องของการแสดง

กระบวนการบรรเลงซอในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก จากการศึกษาพบว่า กระบวนการบรรเลงซอของครูสุริยะ ชิตท้วม มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลักการทางดนตรีไทยแบบจารีตและประสบการณ์เฉพาะตัวของครูผู้ถ่ายทอด โดยให้ความสำคัญกับการตั้งเสียง การเลือกทำนอง และการใช้กลวิธีการสี ให้สอดคล้องกับโครงสร้างเพลงและลีลาของการแสดงหุ่นกระบอก ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิดา พุทธรักษา และขำคม พรประสิทธิ์ (2568) ที่ศึกษากลวิธีในการบรรเลงซอในการแสดงหุ่นกระบอกของคณะหุ่นกระบอกพะวงว่าซอต้องมี การปรับเสียงและใช้กลวิธีเฉพาะเพื่อบรรเลงทำนองหุ่นกระบอก และทำให้เกิดอัตลักษณ์ของการบรรเลงทำนองหุ่นกระบอกที่แตกต่างจากการบรรเลงซอในบริบททั่วไป นอกจากนี้ กระบวนการบรรเลงที่เน้นการดำเนินทำนองอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับจังหวะของการแสดง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา พันธุ์ธาดาพร (2565) ที่อธิบายว่าซอใช้ในการแสดงหุ่นกระบอกทำหน้าที่เกริ่น นำ และคล้ายกับการขับร้อง โดยต้องยึดลูกตกของบทร้องและบริบทของการแสดงเป็นสำคัญ

ลักษณะทางดนตรีของการบรรเลงซอในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางดนตรีของการบรรเลงซอในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกตามแนวทางของครูสุริยะ ชิตท้วม มีความโดดเด่นในด้านการใช้ทำนองที่มีความโดดเด่น การเน้นสำเนียงเฉพาะ และการใช้กลวิธีการบรรเลงเพื่อขับเน้นอารมณ์ของเพลงโหมโรง ซึ่งทำหน้าที่เป็นเพลงแรกก่อนเข้าสู่การแสดง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิดา พุทธรักษา และขำคม พรประสิทธิ์ (2568) ที่พบว่าการใช้กลวิธีการบรรเลง เช่น การสลับ การพรมนิ้ว และการเน้นเสียงบางตำแหน่ง มีส่วนสำคัญในการสร้างสำเนียงเพลงและอัตลักษณ์ของการแสดงหุ่นกระบอก ในขณะเดียวกัน ลักษณะทางดนตรีของซอยังสัมพันธ์กับการขับร้องและการดำเนินเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา พันธุ์ธาดาพร (2567) ที่ศึกษากลวิธี การขับร้องเพลงหุ่นกระบอกว่าการร้องและการบรรเลงซอเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจในทำนอง เพื่อให้การแสดงดำเนินไปอย่างกลมกลืน

การวิเคราะห์การบรรเลงซอในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอก ผลการวิจัยพบว่า การบรรเลงซอมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงหุ่นกระบอกอย่างชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้างทำนอง จังหวะ กลุ่มเสียง และกลวิธีการบรรเลงเฉพาะทาง โดยซอทำหน้าที่เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลักในช่วงโหมโรงก่อนที่วงปี่พาทย์จะเข้าสู่การบรรเลงทั้งวง ซอจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอารมณ์ สำเนียง และบรรยากาศของการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดนตรีไทยที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีหลักในการสร้างเอกลักษณ์ของบทเพลง เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีโครงสร้างทำนองแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่มทำนองขึ้นเพลง กลุ่มทำนองเนื้อเพลง และ

กลุ่มทำนองลงจบเพลง โดยมีรูปแบบสังคีตลักษณ์แบบ A/B/C ซึ่งสะท้อนแนวความคิดการวางโครงสร้างทำนองอย่างเป็นระบบ สามารถคลี่คลาย ขยาย และประดับทำนองได้โดยยังคงรักษาโครงสร้างหลักของบทเพลงไว้ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ของพิชิต ชัยเสรี (2559) ที่อธิบายว่าบทเพลงไทยมีระบบโครงสร้างทำนองและกระสวนจังหวะที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และสามารถศึกษาความเชื่อมโยงของทำนองผ่านรูปแบบการดำเนินทำนองได้

การวิเคราะห์จังหวะ ผลการวิจัยพบว่า เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกใช้อัตราจังหวะสองชั้น กำกับด้วยหน้าทับจีนและจังหวะฉิ่งแบบเพลงสำเนียงจีน ส่งผลให้เกิดลักษณะจังหวะยกและจังหวะตกที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงหุ่นกระบอก อีกทั้งยังพบกระสวนจังหวะหลัก 2 รูปแบบ ได้แก่ กระสวนแบบ - X - X - X - X และ - - - X X X - - ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของการดำเนินทำนอง กระสวนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะหลักและจังหวะย่อยในการบรรเลงซออู้ ที่ช่วยสร้างความต่อเนื่องและความเคลื่อนไหวของทำนองให้สอดคล้องกับการดำเนินจังหวะของการแสดง

การดำเนินทำนอง ผลการวิจัยพบว่า เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกอยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ม ฟ ซ X ท ด X ทางกลางแหลบ ซึ่งเป็นระบบเสียงที่มีลักษณะเฉพาะและมีความสัมพันธ์กับสำเนียงเพลงหุ่นกระบอก การใช้กลุ่มเสียงดังกล่าวช่วยให้เกิดสำเนียงที่มีลักษณะเด่นทางอารมณ์และเอื้อต่อการใช้กลวิธีการบรรเลงของซออู้

กลวิธีการบรรเลง ผลการวิจัยพบว่า การบรรเลงซออู้เพลงโหมโรงหุ่นกระบอกมีการใช้เทคนิคเฉพาะหลายลักษณะ ได้แก่ การพรมประ การพรมปิด การพรมจาก การสะบัดนิ้ว การรูดเสียง และการใช้คันชักในลักษณะต่าง ๆ กลวิธีเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสำเนียงและความละเอียดอ่อนของการบรรเลง รวมทั้งช่วยเพิ่มความต่อเนื่องของการดำเนินทำนองและการเน้นจังหวะสำคัญของบทเพลง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิดา พุทธิรักษา และชาคม พรประสิทธิ์ (2568) ที่พบว่าการใช้กลวิธีการบรรเลงซออู้ในการแสดงหุ่นกระบอกมีความสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสำเนียงเพลงและการดำเนินทำนองเฉพาะของการแสดงหุ่นกระบอก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา พันธุ์ธาดาพร (2565) ที่กล่าวว่าการบรรเลงซออู้ในการแสดงหุ่นกระบอกมีบทบาทในการเกริ่น นำ และเชื่อมโยงกับการขับร้อง โดยผู้บรรเลงต้องให้ความสำคัญกับลูกตกของบทร้องและบริบทของการแสดงเป็นสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้บรรเลงซออู้จำเป็นต้องควบคุมการใช้คันชัก การลงน้ำหนักเสียง และการดำเนินทำนองให้สัมพันธ์กับจังหวะการแสดงและการขับร้องอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การบรรเลงสามารถถ่ายทอดอารมณ์และบรรยากาศของการแสดงหุ่นกระบอกได้อย่างสมบูรณ์

จากผลการวิจัยดังกล่าว การบรรเลงซออู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกเป็นองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่มีระบบเฉพาะ ทั้งในด้านโครงสร้างทำนอง ระบบจังหวะ กลุ่มเสียง และกลวิธีการบรรเลง ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับบริบทของการแสดงหุ่นกระบอกอย่างลึกซึ้ง และเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อการศึกษา และอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะ

การมีการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบรรเลง ลักษณะทางดนตรี และวิเคราะห์การบรรเลงซอู้ในเพลงโหมโรงหุ่นกระบอกไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย เพื่อส่งเสริมความเข้าใจบทบาทของซอู้ในบริบทการแสดงอย่างถูกต้องและเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรมีการบันทึกและศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ของ ครูดนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาการเรียนรู้นักร้องไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ชัย ปิฎกรัซต์. (2542). *สารานุกรมเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- นรพิชญ์ เลื่องลือ และข้าคม พรประสิทธิ์. (2567). กลวิธีการขับร้องเพลงหุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณีของครูกัญจน ปกรณ์ แสดงหาญ. *วารสารดนตรีและการแสดง*, 10(1).
<https://so06.tcithaijo.org/index.php/Mupabuujournal/article/view/275331>
- พิชิต ชัยเสรี. (2559). *สังคีตลักษณะวิเคราะห์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2552). *เพลง ดนตรี และนาฏศิลป์ จาก สาส์นสมเด็จพระ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์*. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). *สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคภาคคีตะ - ดุริยางค์*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณท์ การประเมิน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์
- ลีปิวิญญ์ กิ่งแก้ว. (2559). *วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านไทยสี่ภาค*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.
- สุทธิดา พุทธิรักษา และข้าคม พรประสิทธิ์. (2568). กลวิธีในการบรรเลงซอู้ในการแสดงหุ่นกระบอก เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ตอนนางวันทองห้ามทัพของคณะหุ่นกระบอกเพาะช่าง. *วารสารดนตรีและการแสดง*, 11(1).
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Mupabuujournal/article/view/286285>

การรับรู้ที่มีต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา

Perception of Pattaya as a Creative City of Film

โสภารรณ ศรีฉ่อง¹ และ ธนพล อินประเสริฐกุล^{2*}

Sopawan Srichong¹ and Thanapol Inprasertkul^{2*}

^{1,2}คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

^{1,2}Burapha Business School, Burapha University

*Corresponding Author Email: thanapol.in@buu.ac.th

Received: Apr 10, 2026; Revised: May 16, 2026 ; Accepted: Jun 11, 2026;

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 420 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยรับรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากที่สุด ขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีระดับการรับรู้ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น ผลการเปรียบเทียบพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีระดับการรับรู้ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.050 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เพศมีความแตกต่างในด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และกิจกรรมและเทศกาล ส่วนภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความแตกต่างในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองพัทยาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารเชิงกลุ่มเป้าหมาย การลดช่องว่างของการรับรู้ระหว่างกลุ่ม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์อย่างครอบคลุมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การรับรู้ เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ พัทยา

Abstract

The study aimed to 1) examine the level of perception toward Pattaya's Creative Film City components, and 2) compare the level of perception toward Pattaya's Creative Film City components categorized by demographic factors and relevant stakeholder groups. The sample consisted of 420 people from the government sector, private sector, and civil society. A questionnaire was used as a research instrument. The statistics used for data analysis included frequency, percentages, means, and standard deviation, One-way ANOVA, and the Least Significant Difference test (LSD). The findings showed that the overall perception of Pattaya's Creative City of Film components was at a high level. Sustainable tourism management was perceived most strongly, whereas community participation received the lowest perception compared with other components. The comparison results revealed that respondents from different age groups showed significantly different overall perception levels at the 0.050 level. When examined by component, gender differences were found in film industry promotion and activities and festivals, while stakeholder groups differed significantly in their perception of film infrastructure. These findings suggest that Pattaya's development as a Creative City of Film should emphasize targeted communication, reduction of perception gaps among groups, and stronger community participation to support inclusive and sustainable creative city development.

Keywords: Perception, Creative City of Film, Pattaya

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งในแง่ของการสร้างรายได้ระดับประเทศและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น (กรมการท่องเที่ยว, 2565; เพ็ญศิริ สมารักษ์ และคณะ, 2565) เพื่อต่อยอดศักยภาพดังกล่าว ภาครัฐจึงได้กำหนดแนวทางในการนำอุตสาหกรรมภาพยนตร์มาเป็นเครื่องมือสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมอย่างยิ่งทั้งด้านสถานที่ บุคลากร และระบบสนับสนุน สะท้อนได้จากสถิติในช่วงเดือนมกราคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2568 ที่มีกองถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาดำเนินการถึง 451 เรื่อง สร้างรายได้หมุนเวียนกว่า 6,786 ล้านบาท โดยพื้นที่ยอดนิยม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และชลบุรี (ไทยแลนด์พลัส, 2568)

เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ในฐานะเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการผลักดันเศรษฐกิจผ่านซอฟต์แวร์ (Soft Power) จึงกำหนดแนวทางพัฒนาสู่การเป็นเมืองแห่งศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้อุตสาหกรรมภาพยนตร์และการท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์เป็นตัวขับเคลื่อน (โตมร ศุขปรีชา, 2566; อธิพล เนียมสอาด, 2568) เพื่อยกระดับศักยภาพสู่สากล เมืองพัทยาได้เตรียมการเข้าร่วมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้าน

ภาพยนตร์ของยูเนสโก (UNESCO) ภายใต้โครงการ "Pattaya City of Film" ในปี พ.ศ. 2570 ซึ่งจะช่วยสร้างชื่อเสียงและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้มาเยือนเพิ่มมากขึ้น (เมืองพัทยา, 2566; สีน้า แผลวฉิมพลี, 2566) การขับเคลื่อนเมืองพัทยาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐในการสนับสนุนนโยบายและโครงสร้างพื้นฐาน ภาคเอกชนและสถานประกอบการที่ต้องปรับตัวรองรับกองถ่ายทำภาพยนตร์ ไปจนถึงภาคประชาชนที่มีบทบาทในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น (สุชาติ คณานนท์ และคณะ, 2562; องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2564)

อย่างไรก็ตาม แม้เมืองพัทยาก็มีความพร้อมด้านทรัพยากรและนโยบายสนับสนุน แต่ความสำเร็จของการพัฒนามิได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับระดับการรับรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากงานวิจัยด้านภาพลักษณ์เมืองและการท่องเที่ยวเชิงภาพยนตร์ชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ของประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการสร้างภาพลักษณ์เมือง ความภาคภูมิใจในพื้นที่ และการยอมรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว (พวิษฐ์ หิรัญเลิศธีธร และคณะ, 2567 Prasetya, 2019, 2567; Piirman et al., 2025) หากภาคส่วนต่าง ๆ มีการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกัน อาจส่งผลให้การพัฒนาไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะในบริบทของเมืองสร้างสรรค์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน การรับรู้ที่แตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศและอายุ อาจทำให้แต่ละกลุ่มตอบสนองต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์แตกต่างกัน (Alawi et al., 2022; Do & Do, 2025; Sharma et al., 2025) ดังนั้น ช่องว่างของงานวิจัยนี้คือ แม้มีการศึกษาภาพลักษณ์เมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงภาพยนตร์ในหลายบริบท แต่ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์จำกัดเกี่ยวกับระดับการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา รวมถึงความแตกต่างของการรับรู้ตามเพศ อายุ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จากความสำคัญและบริบทปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการรับรู้ที่มีต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา เพื่อให้ผู้ประกอบการสถานที่ท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และพัฒนาเมืองพัทยา ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของทุกภาคส่วนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่บุคคลรับรู้และทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยทฤษฎีการเรียนรู้อธิบายว่า การเรียนรู้เริ่มต้นจากการที่มนุษย์รับสิ่งเร้าผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากนั้นสมองจะนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการประมวลผลที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคัดเลือก คือการเลือกรับข้อมูลหรือสิ่งเร้าเฉพาะสิ่งที่ตนเองสนใจ 2) การจัดระเบียบ คือการนำข้อมูลที่ได้รับมาจัดกลุ่มและเชื่อมโยงเพื่อให้สมองทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และ 3) การตีความ คือการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้โดยอาศัยประสบการณ์ในอดีต ความรู้ และความเชื่อส่วนบุคคล (Cherry, 2022) นอกจากนี้ การเรียนรู้ยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ โดยสมองจะทำหน้าที่ที่ทบทวนประสบการณ์เดิมเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการรับรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ตัวผู้รับรู้ ลักษณะของเป้าหมายหรือสิ่งเร้า และบริบทหรือสถานการณ์แวดล้อม (McLeod, 2018) ด้วยกระบวนการและปัจจัยดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมและตัวบุคคล ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีการตีความหมายและระดับการรับรู้ต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และบริบทของแต่ละบุคคล ซึ่งในมิติของการท่องเที่ยว การรับรู้เหล่านี้มีผลโดยตรงต่อความเข้าใจและการให้คุณค่าต่อสถานที่นั้น ๆ

ในบริบทการท่องเที่ยว การรับรู้ถูกนำมาใช้อธิบายวิธีที่นักท่องเที่ยว ประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตีความภาพลักษณ์ คุณค่า และอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยงานของ Prasetya (2019) ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์เมืองสร้างสรรค์ ขณะที่ Chen et al. (2025) แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวสามารถสะท้อนผ่านประสบการณ์และการตีความของผู้มาเยือน นอกจากนี้ Piirman et al. (2025) ยังพบว่า การรับรู้ของชุมชนต่อพื้นที่ที่ปรากฏผ่านสื่อภาพยนตร์มีผลต่อความหมายของพื้นที่และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ ดังนั้น การศึกษาการรับรู้ในงานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจว่าภาคส่วนต่าง ๆ มององค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาอย่างไร

เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์

เมืองสร้างสรรค์ คือ เมืองที่อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการนำความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สำหรับเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ (City of Film) ภายใต้อาณัติของยูเนสโก (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2565) มุ่งเน้นการใช้อุตสาหกรรมภาพยนตร์และการท่องเที่ยวตามรอยสถานที่ถ่ายทำเป็นกลไกในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน ซึ่งเมืองพัทยามีองค์ประกอบที่เหมาะสมต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิตินี้ (อริคุณ คงมี, 2565) ทั้งนี้ องค์การยูเนสโกได้จำแนกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการผลิต จัดกิจกรรม และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม 2) โครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อมด้านสถานที่ถ่ายทำ สตูดิโอ และสิ่งอำนวยความสะดวก 3) การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ผ่านนโยบายและมาตรการสนับสนุนจากท้องถิ่น 4) การสร้างเครือข่ายความ

ร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐ และชุมชน 5) การจัดกิจกรรมและเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ และ 6) การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว

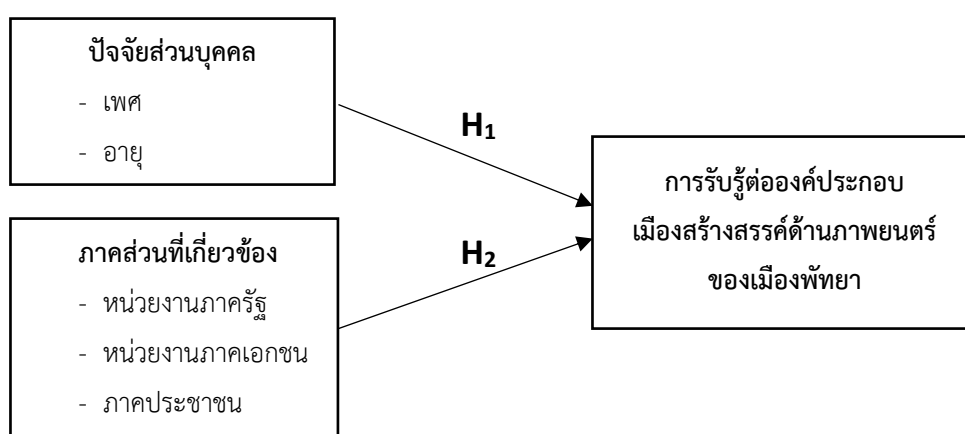
ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์

งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการรับรู้ภาพลักษณ์ของเมืองและการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ โดยการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนในพื้นที่มีผลโดยตรงต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง (เทพฤทธิ์ มณีกุล, 2566; Prasetya, 2019) ภาพลักษณ์ของเมืองมักถูกสะท้อนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสื่อสาร และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งทำหน้าที่เสมือนฉากหลังที่ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์และสร้างการรับรู้เชิงสุนทรียะให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ (พัสส์ หิรัญเลิศธีธร และคณะ, 2567; Chen et al., 2025) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Cudny et al., 2025) การใช้ภาพยนตร์หรือเทศกาลภาพยนตร์เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างการรับรู้และยกระดับภาพลักษณ์ของเมืองในระดับสากล (อนันตชัย เจริญจิตต์, 2566) แต่ยังส่งผลต่อการรับรู้ ความภาคภูมิใจ และความหมายของพื้นที่ในมุมมองของชุมชนท้องถิ่น (Piirman et al., 2025) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง (Sharma et al., 2025)

ในด้านปัจจัยประชากรศาสตร์ งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า เพศและอายุเป็นปัจจัยพื้นฐานที่อาจสัมพันธ์กับความแตกต่างของการรับรู้ต่อประสบการณ์การท่องเที่ยว กิจกรรมสร้างสรรค์ และภาพลักษณ์เมือง โดย Alawi et al. (2022) พบว่าลักษณะประชากรศาสตร์มีส่วนเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ขณะที่ Sharma et al. (2025) พบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะอายุ มีผลต่อการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ Do and Do (2025) ยังชี้ว่าอายุมีความสัมพันธ์กับการรับรู้อัตลักษณ์เมือง ทั้งนี้ งานวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาเพศและอายุ เนื่องจากเป็นปัจจัยส่วนบุคคลพื้นฐานที่สามารถใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาในบริบทการท่องเที่ยวและเมืองสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน มีบทบาทและประสบการณ์ต่อการพัฒนาเมืองแตกต่างกัน จึงอาจมีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์แตกต่างกันด้วย ภาครัฐมีบทบาทด้านนโยบายและการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน ภาคเอกชนเกี่ยวข้องกับการลงทุน การบริการ และการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนภาคประชาชนมีบทบาทต่อการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในพื้นที่ ดังนั้น การเปรียบเทียบการรับรู้ตามภาคส่วนจึงช่วยอธิบายความพร้อมและช่องว่างในการขับเคลื่อนเมืองพหุศาสตร์เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องการเรียนรู้ที่มีต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา พบว่า การรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์อาจแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลและบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้จึงกำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศและอายุ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ส่วนตัวแปรตาม คือ การรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา แสดงเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศและอายุ มีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา แตกต่างกัน
2. บุคคลในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาที่แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยหน่วยงานภาครัฐ หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐของเมืองพัทยา มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกิจกรรมด้านภาพยนตร์ในพื้นที่เมืองพัทยา หน่วยงานภาคเอกชน หมายถึง ผู้ประกอบการหรือบุคลากรในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ ที่พัก และการบริการที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ในเมืองพัทยา และภาคประชาชน หมายถึง ประชาชนหรือคนไทยในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเมืองพัทยา จึงคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบค่าประชากรของคอคแรน (Cochran, 1977) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ซึ่งมีขนาดเกณฑ์ขั้นต่ำ 385 ตัวอย่าง โดยงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 420 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ได้จำนวนตามโควตาที่กำหนดไว้ในแต่ละภาคส่วนกลุ่มละ 140 คน เนื่องจากไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดได้ และเพื่อให้แต่ละภาคส่วนมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากันเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบระดับการรับรู้

เครื่องมือวิจัยที่ใช้การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องศึกษา โดยกำหนดตัวแปรการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาวออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ การสร้างเครือข่าย กิจกรรมและเทศกาล และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยอ้างอิงจากแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2565; UNESCO, 2019; Prasetya, 2019; Cudny et al., 2025) แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อวัดระดับการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่ระดับการรับรู้ที่น้อยที่สุดถึงระดับการรับรู้มากที่สุด และนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC ระหว่างข้อคำถามทุกข้อกับวัตถุประสงค์ ได้ค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่ 0.50 (Rovinelli & Hambleton, 1977) หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค โดยรวมเท่ากับ 0.970 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ แสดงว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง (Nunnally & Bernstein, 1994)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างผ่านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานประกอบการ และชุมชนในพื้นที่

เพื่อกระจายแบบสอบถามให้ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามจำนวนกลุ่มละ 140 ชุด รวมทั้งสิ้น 420 ชุด ทั้งนี้ แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนและมีความสมบูรณ์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลมีจำนวน 420 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ โดยใช้การคำนวณค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับการรับรู้ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์แยกตามตัวแปรตามแต่ละด้านขององค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเปรียบเทียบระดับการรับรู้ในแต่ละมิติ โดยก่อนการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติที่ใช้ ได้แก่ การตรวจสอบลักษณะการแจกแจงของข้อมูล และการตรวจสอบความเท่ากันของความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทุกคนก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล และการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลเป็นความลับ ผู้เข้าร่วมได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย และสิทธิในการถอนตัวได้ตลอดเวลา โดยไม่เกิดผลกระทบ ทั้งนี้งานวิจัยนี้ได้รับการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่รับรอง IRB4-234/2568

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 420 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 239 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 56.91 รองลงมาคือ เป็นเพศชายจำนวน 172 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 40.95 เพศทางเลือกจำนวน 6 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 1.43 และจำนวนน้อยที่สุด ไม่ประสงค์ระบุจำนวน 3 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 0.71 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำแนกตามอายุพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุ 29 - 44 ปี จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 รองลงมา คือ อายุ 45 - 60 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 23.10 อายุ 18 - 28 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และจำนวนน้อยที่สุด อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 นอกจากนี้ จำแนกหน่วยงานที่สังกัด คือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาชน ได้กำหนดแจกแบบสอบถามจำนวนเท่ากันหน่วยงานละ 140 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 33.33

ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยารวมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีระดับการรับรู้สูงที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รองลงมา คือ กิจกรรมและเทศกาล และโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรับรู้ศักยภาพของเมืองพัทยาในฐานะเมืองท่องเที่ยวและเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ค่อนข้างชัดเจน แต่การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา

องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมีส่วนร่วมของชุมชน	3.49	0.98	มาก
2. โครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์	3.70	0.78	มาก
3. การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์	3.61	0.91	มาก
4. การสร้างเครือข่าย	3.64	0.89	มาก
5. กิจกรรมและเทศกาล	3.77	0.91	มาก
6. การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.84	0.93	มาก
โดยรวม	3.67	0.77	มาก

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ทำให้ระดับการรับรู้ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.050 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18 – 28 ปี มีระดับการรับรู้สูงกว่ากลุ่มอายุ 29 – 44 ปี ขณะที่เพศและบุคคลในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ทำให้ระดับการรับรู้ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เพศมีการรับรู้แตกต่างกันในด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และกิจกรรมและเทศกาล โดยเพศชายมีระดับการรับรู้มากกว่าเพศหญิง อายุมีการรับรู้แตกต่างกันในด้านกิจกรรมและเทศกาล และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยช่วงอายุ 18 - 28 ปี มีระดับการรับรู้มากกว่าช่วง 29 - 44 ปี และบุคคลในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการรับรู้แตกต่างกันในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ โดยหน่วยงานภาคเอกชนมีระดับการรับรู้มากกว่าหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ต่อเมืองสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเนื้อเดียวกันในทุกกลุ่ม แต่แตกต่างกันไปตามลักษณะประชากรศาสตร์และบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและด้านการสร้างเครือข่ายไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ เพศและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ทำให้ระดับการรับรู้ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่า แม้บางปัจจัยจะทำให้การรับรู้แตกต่างกันในบางมิติ แต่การรับรู้ต้ององค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยายังมีลักษณะร่วมกันในหลายด้าน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบ เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์	ปัจจัยส่วนบุคคล		ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
	เพศ	อายุ	ภาคส่วน
การมีส่วนร่วมของชุมชน	F = 1.222 (0.301)	F = 2.138 (0.095)	F = 0.327 (0.721)
โครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์	F = 1.261 (0.287)	F = 2.504 (0.059)	F = 3.677 (0.026)*
การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์	F = 3.325 (0.020)*	F = 3.175 (0.075)	F = 0.342 (0.710)
การสร้างเครือข่าย	F = 1.860 (0.136)	F = 3.636 (0.067)	F = 0.955 (0.386)
กิจกรรมและเทศกาล	F = 2.764 (0.042)*	F = 2.804 (0.040)*	F = 0.591 (0.554)
การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	F = 0.822 (0.483)	F = 3.143 (0.025)*	F = 0.299 (0.742)
รวม	F = 1.657 (0.176)	F = 3.602 (0.014)*	F = 0.773 (0.462)

หมายเหตุ ค่าตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่า P-Value และ * คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการศึกษา	ผลการทดสอบ
H1: ปัจจัยส่วนบุคคล --> การรับรู้	ช่วงอายุ 18-28 ปี > 29-44 ปี ต่อองค์ประกอบในภาพรวม ช่วงอายุ 18-28 ปี > 29-44 ปี และ 45-60 ปี ด้านกิจกรรมและเทศกาล ช่วงอายุ 18-28 ปี > 29-44 ปี ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพศหญิง > เพศชาย ด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และกิจกรรมและเทศกาล	สนับสนุน บางส่วน
H2: ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง --> การรับรู้	หน่วยงานภาคเอกชน > หน่วยงานภาครัฐ ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์	สนับสนุน บางส่วน

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา

ผลการศึกษาที่พบว่า การรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยายู่ในระดับมาก สะท้อนว่าเมืองพัทยามีฐานการรับรู้ในฐานะเมืองท่องเที่ยวและเมืองสร้างสรรค์ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กิจกรรมและเทศกาล และโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้จากบริบทของเมืองพัทยาที่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศ มีระบบบริการ กิจกรรมท่องเที่ยว และภาพลักษณ์เมืองที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเชื่อมโยงแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์กับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ได้ง่าย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรม กิจกรรมสร้างสรรค์ และการจัดการพื้นที่เพื่อสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคม (Richards, 2011; UNESCO, 2019) ในขณะเดียวกัน การที่ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น สะท้อนประเด็นสำคัญว่า แม้เมืองพัทยามีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมสร้างสรรค์ แต่การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการร่วมขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์อาจยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร ประเด็นนี้อาจแตกต่างจากอุดมคติของแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้น การพัฒนาเมืองพัทยาสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์จึงไม่ควรเน้นเพียงโครงสร้างพื้นฐานหรือกิจกรรมเชิงการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ควรสร้างกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น

ข้อค้นพบด้านระดับการรับรู้ที่อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภูริวัจน์ เดชอุ่ม และภาณุวัฒน์ ภักดิ์อักษร (2567) ที่ศึกษาเรื่อง จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่รับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับสูง โดยพื้นที่หรือสถานที่จัดกิจกรรมได้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ มีสินค้ากิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่ถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น การออกแบบสินค้ากิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีความพร้อมในการสื่อสารทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์และได้ลงมือทำกับผู้จัดทำสินค้าและบริการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เทพฤทธิ์ มณีกุล (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การสร้างแนวคิดใหม่ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองภาพยนตร์ดิจิทัล ที่ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศวัฒนธรรมส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ดิจิทัล และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเมืองภาพยนตร์ดิจิทัลและประชาชนทุกคนในจังหวัดเชียงใหม่ มีความตื่นรู้และพร้อมต่อการเป็นเมืองภาพยนตร์ดิจิทัล มีการอบรมและให้ข้อมูลแก่ประชาชนถึงการเป็นเมืองภาพยนตร์ดิจิทัล มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของในพื้นที่และท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้จังหวัดเป็นที่รู้จักว่าเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับภาพยนตร์ ขณะเดียวกัน พวีสส์ หิรัญเลิศธีธร (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทยพบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อชื่อเสียงองค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทยอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านและ

สถานมรดกมรดกมากที่สุด รองลงมาด้านการจัดระเบียบชุมชน การรักษาความปลอดภัย ด้านการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข บริการทางสังคม และคุณภาพชีวิต และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ซึ่งสนับสนุนข้อค้นพบว่าการรับรู้ภาพลักษณ์เมืองมรดกมรดกต่อชื่อเสียงและความเชื่อมั่นของประชาชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเมืองสร้างสรรค์ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา เมื่อจำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ผลการเปรียบเทียบระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา พบว่า อายุ เป็นปัจจัยที่ทำให้ระดับการรับรู้ในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันอาจมีประสบการณ์ การเข้าถึงข้อมูล และความคุ้นเคยกับกิจกรรมด้านภาพยนตร์ เทศกาล และการสื่อสารเมืองสร้างสรรค์ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะกลุ่มอายุน้อยอาจมีแนวโน้มรับข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์และกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัยมากกว่า จึงรับรู้แนวคิด เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ได้ชัดเจนกว่าในบางมิติ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Do and Do (2025) ที่ชี้ว่าอายุมีความสัมพันธ์กับการรับรู้อัตลักษณ์เมือง และสอดคล้องกับ Sharma et al. (2025) ที่พบว่าปัจจัยประชากรศาสตร์มีผลต่อการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

สำหรับเพศ ผลการศึกษาพบว่าไม่มีความแตกต่างในภาพรวม แต่แตกต่างกันในบางมิติ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และด้านกิจกรรมและเทศกาล ผลดังกล่าวสะท้อนว่า เพศอาจไม่ได้เป็นปัจจัยที่อธิบายการรับรู้ต่อเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ทั้งหมด แต่ยังคงเกี่ยวข้องกับความสนใจ ประสบการณ์ หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์บางประเภท ซึ่งสอดคล้องกับ Alawi et al. (2022) ที่เสนอว่าลักษณะประชากรศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ผลที่เพศไม่แตกต่างกันในภาพรวมยังแสดงให้เห็นว่า การรับรู้ต่อเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยายังคงเป็นการรับรู้ร่วมในระดับพื้นที่มากกว่าการรับรู้ที่ถูกกำหนดโดยเพศเพียงอย่างเดียว

ในส่วนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบความแตกต่างเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ โดยกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานภาคเอกชนมีระดับการรับรู้สูงกว่าหน่วยงานภาครัฐ ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ว่า ภาคเอกชนมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้บริการ การลงทุน การรองรับกองถ่ายทำภาพยนตร์ และการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวและภาพยนตร์ จึงอาจรับรู้ความพร้อมหรือความจำเป็นของโครงสร้างพื้นฐานได้ชัดเจนกว่าภาคส่วนอื่น ขณะที่ภาครัฐอาจมองการพัฒนาในเชิงนโยบายและแผนงานภาพรวมมากกว่า ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มองว่าแต่ละภาคส่วนมีบทบาท ประสบการณ์ และผลประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองแตกต่างกัน จึงอาจมีการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองแตกต่างกันด้วย งานของ Prasetya (2019) และ Sharma et al. (2025) สนับสนุนว่า การรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่พบว่า การรับรู้องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาของทุกภาคส่วนอยู่ในระดับสูง และปัจจัยส่วนบุคคลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญต่อการรับรู้ งานวิจัยนี้จึงนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ (เชิงนโยบาย) และเชิงทฤษฎี รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เชิงกลุ่มเป้าหมาย

ระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยามีความแตกต่างกันในบางกลุ่ม โดยเฉพาะเมื่อจำแนกตามอายุ เพศ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ควรมุ่งสื่อสารเฉพาะกลุ่มที่มีระดับการรับรู้สูงเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มที่มีระดับการรับรู้ต่ำกว่าด้วย เช่น กลุ่มอายุที่รับรู้ต่ำกว่า กลุ่มเพศชายในบางมิติ และภาคส่วนที่ยังรับรู้ด้านโครงสร้างพื้นฐานน้อยกว่า เพื่อยกระดับการรับรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอย่างสมดุล โดยอาจดำเนินการผ่านกิจกรรมให้ความรู้ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภาพยนตร์ เวทีชุมชน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ สื่อภายในองค์กร ป้ายประชาสัมพันธ์ และการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการและชุมชนในพื้นที่ การสื่อสารเชิงกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจะช่วยลดช่องว่างของการรับรู้ และสนับสนุนให้การพัฒนาเมืองพัทยาสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เกิดจากความเข้าใจร่วมกันของทุกภาคส่วน

2. การพัฒนาองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ในเชิงบูรณาการ

ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาคเอกชน ควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการเตรียมความพร้อมให้สอดคล้องต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ และภาคประชาชนควรเตรียมตัวในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกคนที่มาท่องเที่ยวในเมืองพัทยา และนำเสนอภาพลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน เพื่อสร้างความน่าสนใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ด้านกิจกรรมและเทศกาล ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนาและจัดกิจกรรมหรือเทศกาลด้านภาพยนตร์ให้มีความหลากหลายและมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติตลอดทั้งปี ควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจและมาท่องเที่ยวเมืองภาพยนตร์ของพัทยาเพิ่มมากขึ้น

ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านภาพยนตร์ หน่วยงานภาครัฐ ควรศึกษานโยบายและแนวทางในการพัฒนาเมืองพัทยอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับสถานที่ถ่ายทำ สตูดิโอ โรงภาพยนตร์ อุปกรณ์การผลิต และระบบขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการผลิตภาพยนตร์ มุ่งเน้นการจัดการเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวและการจราจร รวมทั้งการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักและศักยภาพในการสนับสนุนการถ่ายทำอย่างมืออาชีพ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และพร้อมต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์

ด้านการสร้างเครือข่าย ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันขยายเครือข่ายกับประเทศอื่นที่เป็นเมืองสร้างสรรค์เพื่อศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน แล้วนำกลับมาพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของพัทยาให้ดีขึ้น

ด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์อย่างเหมาะสม ควบคู่กับการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมบุคลากร และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ผลงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยนี้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนบทบาทปัจจัยส่วนบุคคล และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์เมืองพัทยา ช่วยยืนยันกรอบแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ ที่เสนอว่า การรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์มีความแตกต่างกันตามปัจจัยประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรับรู้และภาพลักษณ์เมือง ที่มองว่าประสบการณ์และช่วงวัยส่งผลต่อการตีความคุณค่าของเมือง งานวิจัยนี้ยังช่วยขยายองค์ความรู้ด้านเมืองสร้างสรรค์ โดยเน้นบทบาทของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในฐานะองค์ประกอบหลักของเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ ในบริบทเมืองท่องเที่ยวของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณพื้นฐาน ดังนั้น ควรศึกษาในเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อทราบปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ และควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงนโยบายเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา ได้ตรงจุดมากขึ้น
2. ควรศึกษาเชิงลึกในด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาให้เกิดความยั่งยืน ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมและอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่สะท้อนศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2565). *แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2570*. <https://www.dot.go.th/departments/getIndexMaster/4>
- โตมร ศุขปรีชา. (2566, 22 กันยายน). *Film tourism ท่องไปในภาพยนตร์*. TAT Review Magazine. <https://tatreviewmagazine.com/article/whatsup-film-tourism/>
- เทพฤทธิ์ มณีกุล. (2566). การสร้างแนวคิดใหม่ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองภาพยนตร์ดิจิทัล: การใช้วิถีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การเป็นเมืองภาพยนตร์ที่ยั่งยืน [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2023.1093>

- ไทยแลนด์พลัส. (2568, 10 พฤศจิกายน). *กรมการท่องเที่ยวเผย ตุลาคม 68 มีกองถ่ายต่างประเทศแจ้งขอลงทุนถ่ายทำในไทยสูงสุดของปี สร้างรายได้กว่า 2,500 ล้านบาท*. Thailand Plus Online.
<https://www.thailandplus.tv/archives/970401>
- พัชร์ หิรัญเลิศธีธร, สหภาพ พ่อค้าทอง, และธนวุฒิ นัยโกวิท. (2567). การรับรู้ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(2), 58–76.
- เพ็ญศิริ สมารักษ์, นันทศักดิ์ บุรขจรกุล, และเปรมปรีดา ทองลา. (2565). ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 16(1), 46–57.
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม และภานุวัฒน์ ภักดีอักษร. (2567). จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พฤติกรรมและภาพลักษณ์ในสายตานักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 11(11), 149–161.
- เมืองพัทยา. (2566). *Pattaya City of Film*. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2568, จาก <https://pattayacityoffilm.com/>
- สีน้ำ แผลวฉิมพลี. (2566, 1 กันยายน). *Gen Z Travel Trends: การท่องเที่ยวแบบไหนโดนใจ Gen Z? Business+*.
<https://www.thebusinessplus.com/gen-z-travel-trends>
- สุชาติ คณานนท์, กล้า สมตระกูล, และไพรัช ถิตยผาด. (2562). วัฒนธรรมสร้างสรรค์: ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองพัทยา. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(54), 121–143.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2565). *เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network)*. <https://creativecity.cea.or.th/th/about-us/unesco-creative-cities-network>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2564, 16 สิงหาคม). *เมืองพัทยাজัดประชุมขับเคลื่อนโครงการเตรียมความพร้อมการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network) สาขาภาพยนตร์ (City of Film)*. <https://www.dasta.or.th/th/article/350>
- อนันตชัย เจริญจิตต์. (2566). *การส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ประเทศโดยใช้เทศกาลภาพยนตร์: กรณีศึกษา การจัดงานเทศกาลภาพยนตร์อาเซียนแห่งกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)*.
<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=11915&context=chulaetd>
- อิทธิพล เนียมสวาท. (2568, 18 พฤศจิกายน). *พัทยา กับเป้าหมายการเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน ขับเคลื่อนสู่ Smart & Sustainable City*. Marketeer Online. <https://marketeeronline.co/archives/442855>
- อริศณ คมมี. (2565). *ขับเคลื่อนเมืองพัทยาสู่การเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์ของยูเนสโก และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมภาพยนตร์*. <https://curadio.chula.ac.th/v2022/breaking-news/detail/?v24454d423z2>

- Alawi, A., Sosianika, A., & Setiawati, L. (2022). Tourist experiences in creative cultural attractions: A demographic perspective. *Journal of Marketing Innovation*, 2(1), 76–87.
<https://doi.org/10.35313/jmi.v2i1.35>
- Chen, Y., Chen, D., & Zhong, Z. (2025). Research on destination image perception of Fujian Tulou World Heritage Site based on online visitors' reviews. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/13467581.2025.2568213>
- Cherry, K. (2022). *What is perception?*. University of Wisconsin. https://internet.psych.wisc.edu/wp-content/uploads/532-Master/532-UnitPages/Unit-09/Cherry_Perception_About.com.pdf
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.), John Wiley & Sons.
- Cudny, W., Sattar, S., & Barwinski, M. (2025). Sustainable Urban Development Through Creative Film Industries: From Hollytódz to Bollywood. *Sustainability*, 17(22), 10256.
<https://doi.org/10.3390/su172210256>
- Do, T. D., & Do, S. X. (2025). Shaping urban identity: How physical and non-physical factors influence resident perception. *SAGE Open*, 15(4), 1–18. <https://doi.org/10.1177/21582440251403740>
- McLeod, S. (2018). *Perception theory*. Simply Psychology.
<https://www.simplypsychology.org/perception-theories.html>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Piirman, M., Pratt, S., & Matatolu, I. (2025). Community perceptions of home represented on screen: Implications for film-induced tourism. *Tourism Geographies*, 27(2), 255–274. <https://doi.org/10.1080/14616688.2025.2493776>
- Prasetya, B. H. (2019). Bandung tourism image: Stakeholder perceptions on the representation of creative city. In *Proceedings of the 1st International Conference on Advanced Multidisciplinary Research (ICAMR 2018)* (pp. 541–545). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icamr-18.2019.129>
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of tourism research*, 38(4), 1225–1253. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.008>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research (Tijdschrift voor Onderwijsresearch)*, 2(2), 49–60.

Sharma, L. K., Paudel, V., & Dhungana, B. R. (2025). Residents' participation and demographics: Impact on tourism perceptions in Pokhara. *Cogent Business & Management*, 12(1), 2570065.

<https://doi.org/10.1080/23311975.2025.2570065>

UNESCO. (2019). *Culture/2030 indicators: Thematic indicators for culture in the 2030 Agenda for Sustainable Development*. UNESCO Publishing.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371562>

ปราสาทตามอญกับการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
Ta Mon Sanctuary and the Preservation of Cultural Heritage in the Ancient
Community of Buachet Subdistrict, Surin Province

วรรณภา ศรีเจริญ¹ เกศราพร ดวงงาม^{2*} ขวลิต นวนิล³ ขวัญกองทุน แผ่นทอง⁴ วิจิตรา โพธิสาร⁵ และ
ไพโรนรินทร์ ดีด่านค้อ⁶

Wanna Sricharoen¹ Kesaraphorn Duangngam^{2*} Chaowalit Nawanal³ Khwankongthun Phanthong⁴ Wijittra
Potisarn⁵ and Prinarin Deedankhor⁶

^{1,2,6}โรงเรียนบ้านโนนสังข์ ตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ^{3,4,5}สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

^{1,2,6}Bannonsang School ,Buached Sub-district Buached District Surin Province

^{3,4,5}Computer Education Program, Faculty of Science and Technology, Surindra Rajabhat University
Corresponding Email: kunwannasri@gmail.com

Received: May 10, 2026; Revised: Jun 07, 2026; Accepted: Jun 23, 2026;

บทคัดย่อ

ปราสาทตามอญ เป็นปราสาทที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นในเขตอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งปราสาทตามอญเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อ และศรัทธาของคนในชุมชน มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ไปพร้อมกับการศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนปราสาทตามอญ และหาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ได้ตั้งอยู่ในยุคสมัยปลาย สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และมีการค้นพบว่าปราสาทตามอญ ได้ถูกสร้างขึ้นในยุคสมัยเดียวกันกับการ ก่อตั้งชุมชน สำหรับแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ คือ การศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การอนุรักษ์ สืบสาน ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาในอดีต การนำเยาวชนมารับการถ่ายทอด และการสร้างรายได้จากภูมิปัญญาโดยการพัฒนาสินค้าและบริการให้เป็นที่ยอดนักท่องเที่ยวนอกจากนี้ จากแนวทางการดังกล่าวข้างต้นจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชนได้

คำสำคัญ: ปราสาทตามอญ การสืบสาน วัฒนธรรมชุมชนโบราณ ตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

Abstract

Ta Mon Sanctuary is an important historical site for the local community in Buachet District, Surin Province. It has served as a center of belief and faith for people in the community from the past to the present. This academic article aims to study the ancient community of Buachet Subdistrict, Surin Province, as well as to examine the history, cultural heritage, traditions, and way of life of the people living in the Ta Mon Sanctuary community. In addition, it seeks to propose guidelines for preserving and promoting the local cultural heritage in the area surrounding the sanctuary. The findings reveal that the ancient community of Buachet Subdistrict was established during the late Ayutthaya period or the early Rattanakosin period. The study also found that Ta Mon Sanctuary was constructed during the same period as the establishment of the community. Guidelines for preserving the local cultural heritage in the Ta Mon Sanctuary area include studying local history, conserving and continuing traditional customs and cultural practices, encouraging the participation of younger generations in cultural transmission, and generating income from local wisdom through the development of cultural products and tourism-related services. These approaches can contribute to the development of a creative economy based on cultural capital and enhance the sustainable development of the local community.

Keywords: Ta Mon Sanctuary cultural preservation ancient community Buachet Subdistrict Surin Province

บทนำ

มรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยมีหลากหลาย หนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ปราสาทโบราณ ซึ่งปรากฏอยู่เกือบทุกภูมิภาคในประเทศไทย ปราสาทโบราณมีความเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของมนุษย์ ดังเช่น ปราสาทภูมิโปน คุณค่าของปราสาทภูมิโปนที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชนชาวพุทธในตำบลม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ (พระคามิน สิริปัญญา, พระครูใบฎีกาเวียง กิตติวณฺโณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2565) เป็นปราสาทที่มีที่ตั้งใกล้เคียงกับปราสาทตามอญ อำเภอบัวเขต เดิมเป็นหมู่บ้าน เรียกว่า บ้านบัวเขต ซึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ต่อมาได้ถูกยกขึ้นเป็นตำบล เรียกว่า ตำบลบัวเขต และวันที่ 20 สิงหาคม 2516 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอบัวเขต มีเขตการปกครอง 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบัวเขต ตำบลสะเดา และตำบลจรัส วันที่ 27 กรกฎาคม 2527 ได้รับตั้งขึ้นเป็นอำเภอบัวเขต มีพื้นที่ประมาณ 458 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบัน มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และในภูมิศาสตร์ปราสาทโบราณในอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบปราสาทตามอญ ซึ่งเป็นปราสาทโบราณที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านปราสาท ตำบลบัวเขต อำเภอ

บั่วเขต จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะของปราสาทเป็นปราสาทก่ออิฐหลังเดี่ยวโดด ๆ มีประตูเข้าทางด้านทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว ส่วนผนังอีกสามด้านก่อทับ ผนังทั้ง 4 ด้านของโบราณสถานยังเห็นร่องรอยอยู่ ส่วนยอดของตัวปราสาทชำรุดหักพัง จากลักษณะสถาปัตยกรรมของปราสาทที่มีเรือนธาตุสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 5 ชั้น เป็นแบบผสมผสานกันระหว่างศิลปะขอมและลาว สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544)

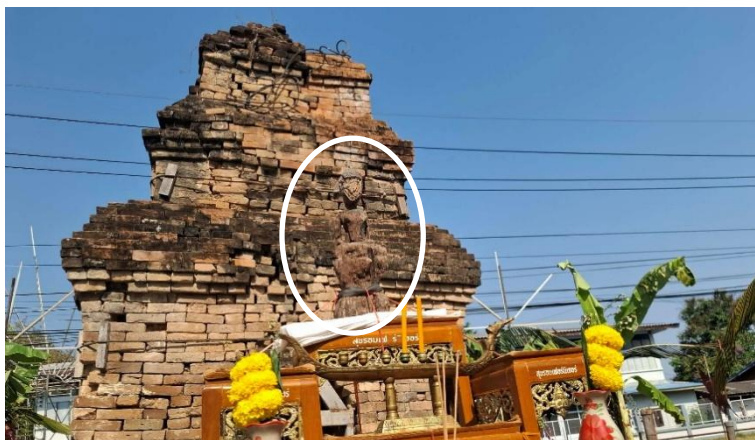
ปราสาทตามอญ เป็นชุมชนที่มีรากฐาน ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่งดงาม โดยเป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยพระปลัดเสกสรร ชีระปัญโญ อนุรักษ์ สอาดเอี่ยม และพระราชวิมลโมลี(2564)ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโหราศาสตร์ของชาวพุทธไทย เชื้อสายเขมร อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพัน กับความเชื่อประเพณีดั้งเดิมและโบราณสถานอย่างองค์ปราสาทตามอญ ความสำคัญเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรมของปราสาทตามอญไม่ใช่แค่เรื่องของอดีตแต่ส่งผลต่อปัจจุบันและอนาคต บทบาทของชุมชนคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณี ที่เกิดจากการร่วมมือของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น ในการจัดพิธีกรรมสำคัญอย่างต่อเนื่อง นั้นคือ งานประเพณีบวงสรวงปราสาทตามอญ จะเห็นได้ว่าปราสาทตามอญ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชุมชนในอำเภอบัวเขต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล การศึกษาการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ชุมชนในอำเภอบัวเขตยังยกระดับความสำคัญของปราสาทตามอญสถานที่รวมจิตใจ จิตวิญญาณของคนในชุมชน โดยการจัดประเพณีประเพณีบวงสรวงองค์ปราสาทตามอญขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งมีเทศบาลตำบลบัวเขตและชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการจัดการประจำปีขึ้น (เทศบาลตำบลบัวเขต, 2567) การจัดงานประเพณีประจำปีของชุมชนจะเป็นการรักษาความเชื่อของคนในชุมชน (อนุชิต สีมุข, 2552; กฤษณ์นันท แสงมาศ & ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2562; เศรษฐ์ ดันรัตนพงศ์, 2566; พระณัฐวุฒิ พันทะลี และคณะ, 2568)

จากความสำคัญข้างต้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ไปพร้อมกับการศึกษาประวัติศาสตร์ปราสาทตามอญ และหาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

ชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ในสมัยก่อน พ.ศ. 2515 ที่ตั้งของปราสาทตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบัวเขต ตำบลบัวเขต ต่อจากนั้นเมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นมีการขยายครัวเรือนเพิ่มตามมาด้วยเช่นกัน ทำให้หลังจากปี พ.ศ. 2515 จึงมีการแยกหมู่บ้านเกิดขึ้น โดยตัวปราสาทตามอญเองจึงได้ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านปราสาท ตำบลบัวเขต จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ (ธรรมบุญ ศรีมา, การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2569) พบว่า สมัยก่อนพื้นที่ที่ตั้งของปราสาทนั้นเป็นวัดมาก่อน ต่อมาวัดได้ถูกเผาทำลายโดยชาวเขมรที่มา

พร้อมกับทหารฝรั่งเศสในขณะนั้น ซึ่งปราสาทตามอญเดิมนั้น เป็นชื่อของพระที่ท่านได้สร้างปราสาทนี้ขึ้นมา สร้างตาม จันทรคติ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 และในวันนี้ของทุกปี ก็จะมีการทำบุญ เมื่อ พ.ศ. 2468 ได้มีชาวเขมร และทหารฝรั่งเศส มาเอาไปทั้ง 12 องค์ สมัยนั้นคุณตาของคุณลุงได้ยินเสียงปืนหลายร้อยนัดจากบริเวณปราสาท คุณตาของท่านจึงไปดู และท่านได้เห็นชาวเขมรและทหารชาวฝรั่งเศสกำลังขนโบราณวัตถุขึ้นรถ โดยมีรูปปั้นดอกบัวที่อยู่บนยอดปราสาท พร้อมกับพระพุทธรูปทั้ง 12 องค์ พร้อมกับยิงปืนชู้ คุณตาของท่านไม่สามารถทำอะไรได้เลย ท่านได้แต่ร้องไห้ เพราะทำอะไร ไม่ได้เลย ปัจจุบัน ยังคงเหลือแต่พระพุทธรูปไม้องค์เดียว (ดังภาพที่ 1) โดยคุณตาของท่านยังเรียกยอดปราสาทว่า “กำปูลปราสาท” เป็นรูปดอกบัวที่ยาว 1 ช่วงแขน ใหญ่ประมาณน้องขา จากคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟัง ซึ่งสมัยก่อน ในพื้นที่ แถวนี้นี้ คือ อาณาจักรเจนละบก ซึ่งในสมัยนั้น ยังไม่มีประเทศไทยและประเทศกัมพูชา คุณลุงได้กล่าวว่า ในสมัยก่อนพื้นที่ แห่งนี้ มีบุคคลสำคัญที่ปกครองเมืองในละแวกนี้ คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และยังมี 3 อาณาจักรที่เป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน คือ อาณาจักรเจนละบก อาณาจักรเจนละน้ำ และอาณาจักรจามปา ศรีโคตรตะระบอง และท่านยังได้กล่าวอีกว่า คุณตา ของท่านยังได้เล่าให้ฟังอีกว่า อาณาจักรเจนละสมัยนั้น เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรฟูนันซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ได้ร่วมกับทางลาวขับไล่พวกฟูนัน ต่อมาก็ได้มีอาณาจักรเจนละขึ้นมาและปกครองมานานหลายทศวรรษ ต่อมาในสมัย พระเจ้าอุทองทรงได้ทำการรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือโดยการยึดเมืองพินายก่อน ไปถึงเมือง จำปาสัก รวมทั้งอาณาจักรเจนละด้วย ดังนั้นอาณาจักรเจนก็เริ่มล่มสลายไป

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปไม้โบราณ

ประวัติศาสตร์ปราสาทตามอญ

ปราสาทตามอญ (หรือปราสาทตามอย) ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เป็น โบราณสถานที่มีความสำคัญยิ่งในมิติทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเป็น หลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยการผสมผสานทางวัฒนธรรมในพื้นที่แถบอีสานใต้

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จากการสำรวจทางโบราณคดีพบว่า ปราสาทตามอญมีลักษณะเป็นปรางค์ก่ออิฐ องค์เดียวแบบโดด ๆ ทรงสี่เหลี่ยม มีขนาดความกว้าง 2.65 เมตร ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐ องค์ปราสาทมีทางเข้าออกเพียง

ด้านเดียวคือประตูด้านทิศตะวันออก ซึ่งบริเวณซุ้มประตูมีการสลักลวดลายประดับ ในขณะที่ผนังอีก 3 ด้านก่อทึบและยังคงปรากฏร่องรอยของผนังให้เห็นในปัจจุบัน (ดังภาพที่ 2) ความสำคัญของปราสาทคือ สถาปัตยกรรมของเรือนธาตุที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น แม้ส่วนยอดจะชำรุดหักพังไปและเหลือซุ้มหลังคาเพียง 3 ซุ้ม แต่รูปแบบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงงานศิลปกรรมที่ผสมผสานกันระหว่างศิลปะขอมและศิลปะล้านช้าง (ลาว) อย่างชัดเจน นอกจากนี้บริเวณด้านหน้ายังปรากฏร่องรอยของบันไดศิลาแลง ซึ่งปัจจุบันถูกดินกลบทับไปบางส่วน (กรมศิลปากร, 2525)

ภาพที่ 2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมปราสาทตามอญ

ที่มา: สำนักศิลปากรที่ 10 นครราชสีมา (ม.ป.ป.)

ประวัติความเป็นมาและอายุสมัย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม กรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่าปราสาทตามอญอาจถูกสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งตรงกับช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา หรืออาจอยู่ในช่วงต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (กรมศิลปากร, 2525) ในส่วนของมูลเหตุการสร้าง มีข้อสันนิษฐานและมุขปาฐะท้องถิ่นที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความเชื่อเรื่องบรรพชน คำบอกเล่าในท้องถิ่นระบุว่า ผู้ก่อสร้างปราสาทคือ "ตามอญ" หรือ "ตามอย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางศาสนา และบริบททางประวัติศาสตร์สงคราม อีกหนึ่งข้อสันนิษฐานที่สอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลศิลปะลาว คือความเชื่อที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในสมัยที่เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ เมื่อกองทัพได้กวาดต้อนชาวลาวและเดินทางผ่านบริเวณนี้ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือเชื้อพระวงศ์ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาด้วยได้เกิดเจ็บป่วยและเสียชีวิตลง จึงมีการสร้างปราสาทแห่งนี้ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์และสถานที่เคารพศพ (พุทธศิลป์อีสาน, 2561)

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานและการอนุรักษ์ การสงวนรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ กรมศิลปากรได้ดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนปราสาท ตามอญเป็นโบราณสถานของชาติ โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่

52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และได้มีการประกาศเพิ่มเติมในเล่มที่ 99 ตอนที่ 145 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2525 โดยกำหนดพื้นที่โบราณสถานประมาณ 3 งาน 65 ตารางวา (ราชกิจจานุเบกษา, 2525) ปัจจุบัน หน่วยงานส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาลตำบลบัวเขต ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ โดยได้จัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความสวยงามและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดงาน "ประเพณีสืบสานวัฒนธรรมปราสาทตามอู" ขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี (ในช่วงเดือนเมษายน) เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและปลูกฝังจิตสำนึกรักท้องถิ่น (เทศบาลตำบลบัวเขต, ม.ป.ป.)

รูปแบบการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เป็นรากฐานและอัตลักษณ์ที่สำคัญของสังคม มีปัญญา วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมหลายแขนงกำลังถูกลบเลือนและอาจสูญหาย เนื่องจากขาดความเชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่และบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป วัฒนธรรมที่เคยเป็นศูนย์รวมจิตใจจึงมักถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าสมัยหรือเป็นเพียงอดีตเท่านั้น อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมที่มีพลวัต (Dynamic) ย่อมไม่ใช่สิ่งตายตัว การจะรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนนั้นไม่สามารถพึ่งพาเพียงการอนุรักษ์ในเชิงสัญลักษณ์ แต่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการ "สืบสาน" ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุคสมัย ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจ "รูปแบบการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น" จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยถอดบทเรียนว่า ชุมชนต่าง ๆ มีกลไกการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอรูปแบบและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม ให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมร่วมสมัยได้อย่างภาคภูมิ ดังงานวิจัยของ ธนากร อนุรักษ์ และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล (2560) ได้ศึกษาการจัดการด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยเสนอแนวทางสำคัญประการหนึ่งของการสืบสานวัฒนธรรม คือ การปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ หรือการส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวโดยมีการพัฒนาสินค้าประจำท้องถิ่นอันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นสร้างรายได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังให้เป็นคุณค่าของท้องถิ่นอีกด้วย นอกจากนี้ในงานวิจัยของธิดา สุวันดี (2566) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยังคงอนุรักษ์ประเพณีเดิมของชุมชนเกาะเกร็ดไว้ อีกทั้งยังสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาสืบทอดและแสดงออกเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนในชุมชน ขณะที่ในงานวิจัยของ พระอธิการอินทร์นุช สุวณฺโณ และคณะ (2568) ได้กล่าวถึงรูปแบบการถ่ายทอดให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์มีหลายหลายวิธี เช่น การอบรม การเสวนา หรือการจัดนิทรรศการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการและบริบทของชุมชน โดยกระบวนการถ่ายทอดนี้จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกภาคส่วน

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ

จากประวัติศาสตร์ปราสาทตามอญ ทำให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น การสืบสานและการอนุรักษ์ ปราสาทตามอญ (หรือปราสาทตามอย) โดยชาวอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการผสมผสานระหว่างการปกป้องโบราณสถานทางกฎหมาย และการสืบสานผ่านความศรัทธาของชุมชนท้องถิ่น การปกป้องผ่านความเชื่อและข้อห้ามท้องถิ่น ในสมัยก่อนที่หน่วยงานรัฐจะเข้ามาดูแลอย่างเต็มตัว ชาวบ้านในพื้นที่เป็นกำลังหลักในการปกป้องปราสาทผ่านระบบ ความเชื่อ โดยมีตำนานเล่าสืบต่อกันมา 2 กระแสหลัก คือ ตำนานผู้สร้าง เชื่อว่าสร้างโดยผู้เฒ่าที่ชื่อ ตามอญ หรือ ตามอย เพื่อใช้ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อนุสรณ์สถาน เชื่อว่าสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงข้าราชการชั้นเชื้อพระวงศ์ชาวลาวที่ล้มป่วยและเสียชีวิตบริเวณนี้ เมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จเสวยพระกระยาหารที่เมืองเวียงจันทน์และกวาดต้อนผู้คนลงมา ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีศิลปะลาวผสมอยู่ ความเชื่อเหล่านี้ทำให้องค์ปราสาทกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพยำเกรง (พุทธศิลป์อีสาน, 2561) การผลักดันสู่การเป็นโบราณสถานของชาติ การอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ เริ่มต้นจากการที่กรมศิลปากรเข้ามาสำรวจ และประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาถึง 2 ครั้ง เพื่อกำหนดขอบเขตและให้ความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างชัดเจน ครั้งที่ 1 เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 ครั้งที่ 2 เล่ม 99 ตอนที่ 145 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2525 โดยกำหนดเนื้อที่อนุรักษ์ไว้ประมาณ 3 งาน 65 ตารางวา (ราชกิจจานุเบกษา, 2525) ทำให้โบราณสถานแห่งนี้ไม่ถูกบุกรุกทำลายจากคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่

ปัจจุบัน การอนุรักษ์ไม่ได้หยุดอยู่แค่การปล่อยให้ชนากปรักหักพัง แต่คนอำเภอบัวเขตได้นำโบราณสถานแห่งนี้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ผ่านความร่วมมือระหว่าง ชุมชนบ้านปราสาท และ เทศบาลตำบลบัวเขต โดยการจัดงานบวงสรวงประจำปี ชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นได้ร่วมกันจัดงานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์ปราสาทตามอญ ขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยยึดเอา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 (ช่วงเดือนเมษายนก่อนเทศกาลสงกรานต์) เป็นวันจัดงานเพื่อประกอบพิธีเช่นไหว้องค์ปราสาทและทำบุญขึ้นปีใหม่ไทยตามวิถีดั้งเดิม (ภาพที่ 3) การปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์หน่วยงานท้องถิ่นได้จัดสรรงบประมาณเข้ามาดูแลและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้สะอาดสวยงาม เพื่อป้องกันการทรุดโทรมและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การสร้างชุมชนต้นแบบมีการผลักดันให้ชุมชนบ้านปราสาทเป็น ชุมชนต้นแบบ ของอำเภอบัวเขต ในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าและหวงแหนรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเอง ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน ชุมชนในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีการดูแลรักษาทั้งปราสาทตามอญ ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนยังคงอยู่ อันเป็นการอนุรักษ์ปราสาทตามอญ อันเป็นปราสาทโบราณให้คงอยู่ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการบอกต่อจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ปราสาทตามอญยังควรมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 3 งานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์ปราสาทตามอญ (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5)

อย่างไรก็ตามในการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นยังมีปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น สภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการกีดกร่อนปราสาท การปรับปรุงพัฒนาปราสาทที่ใช้เวลาลำช้าเนื่องจากต้องผ่านการเห็นชอบจากกรมศิลปากร นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเมืองท้องถิ่น การขัดประโยชน์ของคนในชุมชน การขาดความรู้ในการอนุรักษ์สืบสานปราสาทโบราณ การขาดความสามัคคีของคนในชุมชน การเข้ามาของเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดความคิดของคนที่มีวัยแตกต่างกัน เป็นต้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้น ทำให้การสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนทำได้ไม่ต่อเนื่อง ขาดความยั่งยืน ดังงานวิจัยของ ธนากร อนุรักษ์ และ ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล (2560) ได้กล่าวถึงผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้คนต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานในเขตชุมชนดั้งเดิม โดยคนต่างถิ่นเหล่านั้นได้นำวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาด้วย ส่งผลให้วัฒนธรรมดั้งเดิมให้สูญหายไป ในขณะทำงานวิจัยของ พกัสนธรณ์ วรภัทร์ธีระกุล (2567) ได้ศึกษาปัญหาของการพัฒนาและส่งเสริมท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งประเพณีและโบราณสถาน ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยพบปัญหาของความร่วมมือของคนในชุมชน และปัญหาที่เกิดจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังมีน้อย นอกจากนี้ในงานวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี (2559) ได้พบปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ขาดรูปธรรม ไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยว ไม่มีจุดขายที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ชัดเจน รวมไปถึงการขาดการประชาสัมพันธ์ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 4 ประเพณีบวงสรวงองค์ปราสาทตามอญ

จากภาพที่ 4 จะเห็นว่าเทศบาลตำบลบัวเขตและชุมชนบ้านปราสาท และชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบัวเขต ร่วมจัดงานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์ปราสาทตามอญ เป็นประจำทุกปี ซึ่งสามารถจัดเป็นโปรแกรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ นอกจากนี้ยังสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง 3 ปราสาทในเขตอำเภอบัวเขตและอำเภอสองขัน จังหวัดสุรินทร์ ได้ ซึ่งปราสาทดังกล่าวอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กลุ่มปราสาทโบราณในเขตอำเภอสองขันและอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

หมายเหตุ สร้างภาพโดยให้ Generated AI สองโปรแกรม คือ Gemini และ ChatGPT โดยใช้คำสั่งเพื่อปรับปรุงความถูกต้องของภาพด้วยแผนที่แบบไอคอน 3D/Isometric (Icograms) และปรับภาพแผนที่แบบ Vector (SVG)

สามารถสรุปแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ หรือปราสาทโบราณอื่น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยสามารถศึกษาจากลักษณะทางกายภาพและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นในประเด็นที่แตกต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ความเป็นมาของคนในชุมชน ความเชื่อ ความคิด และวัฒนธรรม ซึ่งอาจศึกษาจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน หรือปราชญ์ท้องถิ่น (ขวัญจิต ศิวังศาโรจน์, 2556; จุติมา ญาณะวงษา และ มานูญย์ สุติศา, 2560)

2. คงประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยให้มีการส่งเสริมและฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาในอดีต และถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการปฏิบัติน้อยมาก แต่การส่งเสริมหรือรื้อฟื้นให้เกิดขึ้น จะทำให้ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงอยู่ได้ ดังงานวิจัยของ ปวีณา งามประภาสม (2557) ที่ได้อนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีตานตอด เป็นประเพณีที่มีลักษณะของการจัดงาน โดยเฉพาะให้กับชาวบ้านผู้ยากไร้ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเอง และในงานวิจัย สุริยา ช่างทองคำ (2567) ได้กล่าวถึงแนวทางอนุรักษ์และสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญา และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตปราสาทตามอญ หรือปราสาทโบราณอื่น ๆ มีประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีแซนโหม่งตา ประเพณีสืบสานวัฒนธรรมปราสาทตามอญ เป็นต้น

3. นำเยาวชนมารับการถ่ายทอด โดยนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งในงานวิจัยของ ปวีณา งามประภาสม (2557) ได้ถือว่าการนำเยาวชนมารับการถ่ายทอดรับฟัง ประเพณีเก่าแก่ของหมู่บ้านและมีส่วนร่วมในการจัดประเพณี ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของการถ่ายทอด ประเพณีให้คงอยู่ และรวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกและทวนเวียนวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชุมชนได้

4. สร้างรายได้จากภูมิปัญญา โดยการพัฒนาสินค้าและบริการที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชน หรือพัฒนาจากฐานทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือการท่องเที่ยวและบริการ ดังในงานวิจัยของ สุริยา ช่างทองคำ (2567) ที่ได้ประยุกต์ภูมิปัญญาการทำหน้ากากผัดตาโชน รวมไปถึงเครื่องแต่งกายให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และนำสู่การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำจังหวัดเลย ส่งผลให้เกิดรายได้ที่เกิดจากภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ในเขตปราสาทตามอญ หรือปราสาทโบราณอื่น ๆ จะมีผลิตภัณฑ์ฐานที่ผลิตขายในช่วงเทศกาลบุญประเพณีของชุมชน อีกทั้งยังมีประเพณีแซนโหม่งตา ประเพณีสืบสานวัฒนธรรมปราสาทตามอญ ที่จะสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวได้

ปราสาทตามอญ สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นศิลปะผสมผสานขอม - ลาว ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติโดยกรมศิลปากร ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 และครั้งที่ 2 (เพิ่มเติม) เมื่อ วันที่ 21 ตุลาคม 2525 โดยมีพื้นที่ 3 งาน 65 ตารางวา ปราสาทตามอญเป็นโบราณสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนปราสาทตามอญและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งจะเห็นได้จากการ อนุรักษ์และการสืบสานประเพณีบวงสรวงองค์ปราสาท ที่จัดเป็นประจำ

ทุกปี ต่อมาได้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับปราสาทอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง คือ ปราสาททภูมิโปน และปราสาทยายเหงา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทางชุมชนปราสาทตามอญยังได้เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนรุ่นใหม่อีกด้วย

สามารถสรุปองค์ความรู้ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง 3 ปราสาทในเขตอำเภอบัวเขตและอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

หมายเหตุ สร้างภาพโดยให้ Generated AI สองโปรแกรม คือ Gemini และ ChatGPT โดยใช้คำสั่งเพื่อปรับปรุงความถูกต้องของภาพด้วยแผนที่แบบไอคอน 3D/Isometric (Icograms) และปรับภาพแผนที่แบบ Vector (SVG)

บทสรุป

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ไปพร้อมกับการศึกษาประวัติศาสตร์ปราสาทตามอญ และหาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอญ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณตำบลบัวเขต พบว่า ชุมชนโบราณตำบลบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ได้ตั้งอยู่ในยุคสมัยปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และมีการค้นพบว่าปราสาทตามอญ ได้ถูกสร้างขึ้นในยุคสมัยเดียวกันกับการก่อตั้งชุมชน ต่อมา ในสมัย พ.ศ. 2468 อยู่ในสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้มีการขโมยโบราณวัตถุ ทำให้พระพุทธรูปไม้โบราณ ได้คงเหลืออยู่ 1 องค์ให้ชุมชนได้กราบไหว้บูชา ในช่วงสมัย พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นช่วงรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในขณะนั้น ชุมชนบ้านบัวเขต ตำบลบัวเขต ได้มีประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดการแยกหมู่บ้าน และตัวปราสาทตามอญเองจึงได้ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านปราสาท ตำบลบัวเขต จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2516 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอบัวเขต และ พ.ศ. 2527 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ

ปัจจุบันโบราณสถานแห่งนี้ได้รับความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านปราสาท และ เทศบาลตำบลบัวเขต โดยการจัดงานบวงสรวงประจำปี ชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นได้ร่วมกันจัด “งานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์ปราสาทตามอู” ขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยยึดเอา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 (ช่วงเดือนเมษายนก่อนเทศกาลสงกรานต์) เป็นวันจัดงาน เพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้องค์ปราสาทและทำบุญขึ้นปีใหม่ไทยตามวิถีดั้งเดิม (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์, 2569) จากการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในเขตปราสาทตามอู ควรมีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรอนุรักษ์ สืบสาน ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาในอดีต ซึ่งประเพณีปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับปราสาทตามอู คือ ประเพณีบวงสรวงองค์ปราสาทตามอู โดยควรมีการนำเยาวชนมารับการถ่ายทอด และการสร้างรายได้จากภูมิปัญญาโดยการพัฒนาสินค้าและบริการให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของนักท่องเที่ยว จากแนวทางดังกล่าวข้างต้นจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชนได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2559). แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 10(1), 7-19.
- กรมศิลปากร. (2525). *ทะเบียนโบราณสถาน กรมศิลปากร*. กรมศิลปากร.
- กฤษณ์ นันท์ แสงมาศ, และ ยโสธรา ศิริภาพระภากร. (2562). พิธีแห่นาหะจุยประจำปีของปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 4(1), 110-124.
- ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์. (2556). ท้องถิ่นภาคกลางท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง: บทสังเคราะห์จากโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ภาคกลาง. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 30(2), 107-132.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิตติมา ญาณะวงษา และ มานูญย์ สุติศา. (2560). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนคนสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่: ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน. *วารสารนวัตกรรมสังคมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต*, 11(1), 296-308.
- เทศบาลตำบลบัวเขต. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลประวัติและการจัดงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมปราสาทตามอู*. สุรินทร์: เทศบาล
- ธนากร อนุรักษ์ และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. (2560). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมย่านถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(1), 2156-2172.
- ปวีณา งามประภาสม. (2557). แนวทางการฟื้นฟูประเพณีตานทอด. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(11), 100-107.

- พภััสสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2567). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ กรณีศึกษา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม*, 11(2), 66-79. <https://doi.org/10.14456/jmsnpru.2024.28>
- พระณัฐภูมิ พันทะลี, พระมหาชัชวาลย์ จารยคุณ, แสงอาทิตย์ ไทยมิตร, อานันท์ กรมน้อย, และ นัยนัพร สุภา. (2568). กุ่ประภาชัย : มรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอารยธรรมโบราณ. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(6), 11. <https://doi.org/10.64186/jsp2427>.
- พระปลัดเสกสรร ชีรปัญญา, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และพระราชวิมลโมลี. (2564). ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรค ด้วยพิธีกรรมโละมะม่วงของชาวพุทธไทย เชื้อสายเขมร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวามัญอง แทรกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 8 (ฉบับที่ 2), 75-86.
- พระอธิการอินทร์นุช สุวณโณ, พระครูสุตภักขบัต, พระครูศรีปริยัตยารักษ์, พระครูวิสุทธิชยากร, พระมหาธงชัย สุนทรจาโร. (2568). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์. *วารสารสหศาสตร์ การพัฒนาสังคม*, 3(1), 137-157.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์. (2569). งานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์โบราณสถานปราสาทตามอูญ ประจำปี 2569. <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/63510-งานสืบสานศิลปวัฒนธรรมและบวงสรวงองค์โบราณสถานปราสาทตามอูญ ประจำปี 2569>.
- พุทธศิลป์อีสาน. (2561). *ปราสาทตามอูญ*. https://www.esanart.com/khom_2/ปราสาทตามอูญ.
- สำนักศิลปากรที่ 10 นครราชสีมา. (ม.ป.ป.). *ปราสาทตามอูญ ตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์*. <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/27611-ตรวจดูแลโบราณสถานในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์>.
- สุริยา ช่างทองคำ. (2567). การศึกษาประเพณีการแห่ผีตาโขน: การปรับตัวในยุคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสาร ภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 3(2), 1-9.
- อนุชิต สีมอส. (2552). ประเพณีบวชนาคช้าง : กรณีศึกษากันตกลาง ตำบลกระโพ อำเภอนาหว้า จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 1(1), 84-93.
- ธิดา สุวันดี. (2566). การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนมอญ เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 8(1), 302-313.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 0 4535 2000 ต่อ 1041
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ info.audif@ubru.ac.th
เว็บไซต์ <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/JASCS>